ORHAN KEMAL

72. Koğuş

ORHAN KEMAL

72. Koğuş

21. BASKI



HİKÂYE

ORHAN KEMAL

Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü olan Orhan Kemal, 15 Eylül 1914'te Adana'nın Ceyhan ilçesinde doğdu. Babası ilk TBMM'de milletvekilliği ve Adalet Bakanlığı yapmış olan Abdülkadir Kemali Bey'dir. Adana'da *Ahali Cumhuriyet Fırkası*'nın kurucusu olan Abdülkadir Kemali Bey daha sonra partisinin kapatılması üzerine ailesiyle birlikte Beyrut'a yerleşti ve Orhan Kemal bu dönemde orta son sınıftaki eğitimini yarıda bıraktı. 1932'de Türkiye'ye geri döndükten sonra, çırçır fabrikalarında işçilik, dokumacılık ve ambar memurluğu yapan Orhan Kemal 1937 yılında evlendi. 1938 yılında, Niğde'de askerlik görevini yaparken Ceza Yasası'nın 94. maddesine muhalefetten yargılanarak beş yıl hüküm giydi. 1940 yılında Bursa Cezaevi'nde Nâzım Hikmet'le tanışması sanat yaşamının önemli dönüm noktalarından biri oldu. 26 Eylül 1943'te serbest kalan Orhan Kemal 1951 yılında İstanbul'a yerleşti. Bu dönemden itibaren geçimini yazarlıkla sağlayan Orhan Kemal, 1966 yılında bir ihbar nedeniyle yeniden tutuklanarak Sultanahmet Cezaevi'ne gönderildi. Otuz beş gün sonra salıverildi. 1968 yılında bu davadan beraat ettikten iki yıl sonra 2 Haziran 1970'te davetli olarak gittiği Sofya'da öldü. İlk şiirlerini Raşit Kemali adıyla *Yedigün*, *Yeni Mecmua* gibi dergilerde yayımlayan Orhan Kemal, Nâzım Hikmet'in etkisiyle düzyazıya yöneldi. İlk düzyazısı *Balık* adıyla 1940 yılında *Yeni Edebiyat* gazetesinde yayımlandı. İlk öykülerini ise 1942 ve 43 yıllarında *İkdam* ile *Yurt ve Dünya* dergilerinde yayımlayan Orhan Kemal daha sonra *Varlık*, *Gün*, *Yığın*, *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yaprak*, *Yeni Başdan*, *Yeditepe*, *Beraber* gibi dergilerde de yer alırken birçok romanı da *Vatan*, *Dünya*, *Ulus*, *Son Havadis* ve *Cumhuriyet* gazeteleri tarafından tefrika edildi. *Kardeş Payı* ile 1958 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan Orhan Kemal, *Önce Ekmek* ile de 1969 yılında Sait Faik Hikâye Armağanı'nı ve TDK Öykü Ödülü'nü kazandı. *72. Koğuş*, *Murtaza*, *Eskici Dükkânı*, *Kardeş Payı* ve *İspinozlar* (Yalova Kaymakamı) adlı yapıtlarını oyunlaştırdı. *72. Koğuş* ile 1967 yılında Ankara Sanatseverler Derneği tarafından en iyi oyun yazarı seçildi. Orhan Kemal'in ailesi tarafından 1972 yılından beri yazarın ölüm yıldönümünde verilmek üzere Orhan Kemal Roman Armağanı düzenlenmektedir. Yapıtları: *Murtaza*, *El Kızı*, *Yalancı Dünya*, *Sokakların Çocuğu*, *Müfettişler Müfettişi*, *Üçkâğıtçı*, *Ekmek Kavgası*, *72. Koğuş*, *Eskici ve Oğulları*, *Cemile*, *Nâzım Hikmet'le Üç Buçuk Yıl*, *Bereketli Topraklar Üzerinde*, *Sokaklardan Bir Kız*, *Vukuat Var*, *Hanımın Çiftliği*, *Suçlu*, *Dünya Evi*, *Kötü Yol*, *Yağmur Yüklü Bulutlar*, *Kırmızı Küpeler / Babil Kulesi*, *Oyuncu Kadın*, *Grev*, *Serseri Milyoner*, *Gurbet Kuşları*, *Evlerden Biri*, *Kaçak*, *Kanlı Topraklar*, *Arkadaş Islıkları*, *Devlet Kuşu*, *Bir Filiz Vardı*, *Avare Yıllar*, *Sarhoşlar*, *Baba Evi*, *Çamaşırcının Kızı*, *Önce Ekmek*, *Tersine Dünya*, *İstanbul'dan Çizgiler*, *Oyunlar 1-2*, *Yazmak Doludizgin* (Günlükler-Şiirler), *Senaryo Tekniği ve Senaryolar*, *Önemli Not!* (Düzyazılar).

72. KOĞUŞ

Orhan Kemal

§

Türkçe Edebiyat 128

72. Koğuş
Orhan Kemal

Yayına hazırlayan: Çiğdem Su
Kapak tasarım: Utku Lomlu
Arka kapak fotoğrafı: Ara Güler
Mizanpaj: Bahar Kuru

© 1954, Orhan Kemal
© 2007; bu kitabın Türkçe yayın hakları
Everest Yayınları'na aittir.

1. Basım: 1954, Ekicigil Yayınları
2. Basım: 1958, Yeditepe Yayınları
3. Basım: 1967, Ağaoğlu Yayınevi
4-12. Basım: 1970-1984, Cem Yayınevi
13-15. Basım: 1988-1996, Can Yayınları
16-17. Basım: 2000-2003, Tekin Yayınevi
18-20. Basım: 2007-2009, Everest Yayınları
21. Basım: Mart 2010, Everest Yayınları

ISBN: 978 - 975 289 - 396 - 2
Sertifika No: 10905

Orhan Kemal Müzesi
Akarsu Caddesi No: 30 Cihangir/İSTANBUL
Tel: (0212) 292 92 45 Fax: (0212) 243 67 82
E-mail: info@orhankemal.org
www.orhankemal.org

Baskı ve Cilt: Melisa Matbaacılık
Tel: (0212) 674 97 23 Fax: (0212) 674 97 29

EVEREST YAYINLARI
Ticarethane Sokak No: 53 Cağaloğlu/İSTANBUL
Tel: (0212) 513 34 20-21 Fax: (0212) 512 33 76
Genel Dağıtım: Alfa, Tel: (0212) 511 53 03 Fax: (0212) 519 33 00
e-posta: everest@alfakitap.com
www.everestyayinlari.com

Everest, Alfa Yayınları'nın tescilli markasıdır.

72. KOĞUŞ

1

Koğuşta izmaritine zar atılıyordu.

İriyarı Berbat, zarını üst üste kesen İzmirli'ye, "Zarımı kesip durmasana haybeci!" dedi.

Ufak tefek, ama kocaman başlı İzmirli çabuk çabuk konuştu:

"Zar tutuyorsun, tabii keserim!"

"Tutulmadan atılır mı lan?"

"Ben lan değilim!"

"Nesin ya?"

"Hafiz oğluyum ben, ne bakıyorsun âdembabalığıma?"

"Fazla konuşma!"

"N'olur?"

"Kırarım çeneni!"

"Fasulye mi dedin?"

Berbat, kıpkırmızı kesildi bir an, sonra bembeyaz oldu. Başını iki yana salladı, lahavle çekti. Daha sonra da zarları salladı salladı attı:

"Se yek!"

Bir o, bir öteki atıyor, ne gelirse sinirli sinirli söyleniyorlardı:

"Ciharı dü!"

"Penci yek!"

"Şeşi se!"

" "

Cezaevinin her günkü uğultusu içinde Berbat'la İzmirli'nin çekişen sesleri iri iri yükseliyordu. Paramparça üst başlarıyla içeri girip çıkan âdembabalar kara kuru, sevimsiz şeylerdi. İçlerinden biri arada koğuştan içeri şöyle bir dalıyor, çevresine şöyle bir bakıyor, aradığını bulamamış gibi, tekrardan çıkıp gidiyordu. Niçin geliyor, neden gidiyordu? Yer yer ayıp resimler, ayıp sözler yazılı kirli duvarların önlerine serilip yatanlarsa, yarı örtük gözleriyle kim bilir ne düşünerek, bazen saatlerce uzanıyor, acıkıp susayınca ya da su dökecekleri geldi mi kalkıyor, koğuştan çıkıyorlardı.

Bir ara koğuş kapısında çok uzun boylu, çok zayıf bir başka âdembaba belirdi. Heyecanlıydı. Yerinde duramıyordu. İçerisini çabucak gözden geçirdikten sonra, aradığını bulmuş gibi haykırdı:

"Ahmet Kaptaaan!.."

İsmi Kaya Ali olan, bu kırklık adam anırmaya hazır bir eşeğe benziyordu. Herkes ona baktı. Ne vardı? Ne yapacaktı Ahmet Kaptan'ı?

"Ahmet Kaptan be!"

Kumarcıların arkasındaki duvarın önüne boylu boyunca serilmiş, dirsek keyfi yapan kısa, kalın adamın yumuk gözleri

açıldı ilkin, şüpheyle baktı. Granitten yontulmuş çok eski bir Hitit heykeline benziyordu. Hiç acele etmeden, tembel tembel sordu:

"Ne var?"

Beriki yerinde duramıyordu:

"Gel, çabuk gel!"

"Niye?"

"İdareden çağırıyorlar seni!"

"Hitit heykeli" yattığı yerden ağır ağır doğruldu. Kocaman, simsiyah bıyığını iri yumruklarının tersiyle sıvazladı. İdareden ne için çağırılabileceğini kestirmeye çalıştı. Kestiremedi. Hiçbir ilgisi yoktu idaredekilerle. Kumar oynamaz, esrar, afyon kullanmaz, satmazdı da...

Kalktı. Etli, kocaman ayaklarıyla koğuş betonunu kaba kaba çiğneyerek Kaya Ali'nin yanına gitti.

"Ha bu poh yiyenler ne diye isterler beni?"

Kaya Ali'yi ilgilendirmezdi. Başgardiyan meydan yerinde görmüş, "Bana Ahmet Kaptan'ı çağır, çabuk gelsin!" demişti. Ne bilecekti niye istediğini?

Omuz silkti. Basıp gidecekti. Kaptan'ın kocaman eli omuz başından yakaladı:

"Sana sorayırın. Ne diye istedi bu poh yiyen beni?"

Kaya Ali'nin silkinen omuzu Kaptan'ın elinden kurtuldu:

"Ne bileyim ben yahu?"

"Kim gammazladı?"

"Bilmem."

"Bilirsun, söylemezsun. Var mi hakkımda gammaz?"

Artık bu kadarı da çoktu. Ne bilecekti var mı yok mu? Başgardiyan meydan yerinde görmüş, "Kaptan'ı acele çağır!" demişti. Onu ilgilendirmezdi üstyanı.

Orta kata inilen dolambaçlı taş merdivenin alacakaranlığına hızla giderken söyleniyordu:

"Ne bileyim yahu, ne bileyim ben? Çağır dedi çağırdık. Suç mu işledik? Ben çağırmasam başkasına çağırtırdı. İster git ister gitme!"

Kaptan gözlerini oraya, uzun boylu, zayıf adamın kaybolduğu alacakaranlığa dikmiş, görmeden bakıyordu. Unutmuştu. Kaya Ali ya da başkası. Önemli olan, idareden niçin çağırıldığı. Esrar, afyon, bıçak, şu buyla ilgisi olmadıktan başka, acından geberse kimsenin bir şeyini çalmaz, ötekiler gibi izmaritine filan zar atmazdı. İdareden çağırılanlarsa çoğu sefer böyle "boklukları" olanlardı.

Az önce kumarda Berbat'ın tersosuna düşüp bütün izmaritlerini yutulan İzmirli, ağlayacak kadar hırsla yanına gelince, gözlerini merdivenin alacakaranlığından çekti. "Şu Berbat gibi namussuz yok. Bir zarda iflahımızı kesti. Küstüğüne iyi etmişsin..." diyen adama baktı, görmedi ya da söylediklerini duymadı. Önemli olan, karşısındakinin bir zarda iflahı kesilmesi değil, kendisinin idareden ne için çağırıldığıydı. Sordu:

"İdareye beni kim gammazladu?"

İzmirli hiçbir şey anlamamıştı:

"Ne gammazlaması?"

"Bilmem. İdareden çağırıyorlarmış."

"Niye?"

"Bilmem dedum ya!"

"Bir şey mi çaldın?"

Irzına sövülmüş gibi hırslandı:

"Kendun mi sandun beni?"

"Öyleyse zulacılık yaptın!"

"Konuşma karşımda cayil cayil!"

"Suçun olmasa ne diye çağırsınlar? Vardır bir boklu-ğun..."

Kaptan öyle bir baktı ki, İzmirli dikiş tutturamadı. Kaya Ali'nin az önce kaybolduğu merdivenin alacakaranlığında eridi gitti.

Kaptan hep o kaba Hitit heykelini hatırlatarak dikiliyor, başgardiyanın yanına gitmekten çekiniyordu. Azarlanmaktansa kurşun yemeye razıydı. Öteki koğuş arkadaşları gibi değildi o. Onlar her gün birkaç sefer çağrılırlar, sırasına göre dayak, küfür yer, enselerini kaşıyarak arsız arsız gülerlerdi. Ne olacak, iki paralık hırsızlardı alt tarafı. İçlerinde cami kurşunu, hatta tavuk çalanlar vardı. Kendisini kim, nasıl bir tutabilirdi onlarla? Kan gütmekten gelmiş o. Yıllarca önce babasını liman kahvesinden çıkarken vuranların amca oğullarını vurmuş, yüzünü olsun tanımadığı babasının öcünü almıştı. Onu hiç kimse "İki paralık hırsızlarla bir tutamazdı!" Kaya Ali büsbütün telaşlı, tekrar geldi:

"Yahu idareden çağırıyorlar dedik, başefendi çağırıyor dedik be!"

Kımıldamadı bile:

"Niye çağırıyorlar?"

"Ne bileyim ben? Anam avradım olsun kızıyor, karışmam. Benden söylemesi!"

Hırsla yaklaştı, kolundan çekti:

"Yörü hadi!"

2

Esmer yüzü her zaman asık başgardiyan, Rize'de kimi olduğunu sorunca kalın simsiyah kaşları çatıldı, açıldı, çatıldı. Kimi vardı? Hatırlayamıyordu ama, vardı galiba, bir şeyi olacaktı. Kimi? Uzak, çok uzaklarda kırış kırış bir yüz, yüzler... Kimdi bunlar? Nesi olurlardı? Çok zaman geçmişti, yıllar... Yıllar yılı akılda kalabilir miydi?

"Ha?"

Gözlerini başgardiyana kaldırdı, baktı, baktı.

"Hatırlayamıyor musun?"

"Hatırlayamıyorum," demeyi kendine yediremediği için, "Yok kimsem," dedi.

"Hatice Kalender neyin olur ya?"

Başgardiyana uzun uzun baktı. Sahi, nesi olurdu? Anası mı? Anasıydı galiba... Öyle ya, anası. İçini çekti, hafifçe gü-

lümsedi. Sonra birden toparlandı. Ne vardı? Ne olmuştu? Ölmüş müydü yoksa?

Başgardiyana dehşetle baktı.

Başgardiyan:

"Sana yüz elli lira yollamış!"

Ağır Hitit heykelinde bir sarsılma oldu. İçinde bir ferahlık, yüzünü yalayıp geçen bir sevinç, pırıl pırıl bir silkinme.

"Anam?" diye uğundu. "Anam? Bana? Bana ha?"

Kaya Ali'ye döndü, heyecanla baktı. Geniş göğsü inip inip kalkıyordu. Sonra gözlerini başgardiyana çevirdi. Göz pınarlarında kabaran yaşlar yüzünün sert derisinden aşağılara yuvarlanırken tekrar uğundu:

"Anacuğum, hoy garip anacuğum!"

Rize'nin uzak, çok uzak köylerinden birinde dokuz mu, on mu yıldır ne, unuttuğu kırış kırış anasını hayalledi.

3

Bu inanılmayacak haberin sevinciyle koğuştan içeri giren Kaya Ali her şeyi heyecanla anlatınca, koğuşta sanki bomba patladı.

Umutsuzluğun damgasını taşıyan kara sarı yüzler Kaya Ali'ye dönmüş, gözler kısılmış, soluklar kesilmiş, Berbat'ın zarları atmak üzere olan kirli eliyse havada öylece kalmıştı. Boru mu bu, yüz elli lira gelmişti Kaptan'a!

Tavuk çalmaktan sabıkalı Recep, "Anasından ha?" dedi. "Anası vardı demek?"

Kaya Ali çıkıştı:

"Vardı tabii, olmaz mı? Niye olmayacakmış? Ana değil, aslan. Aşkolsun. Hangimizin anası yolladı?"

Berbat duymuyordu. Eli hâlâ havada, küs oluşuna yanıyor, barışma kapısı tasarlıyordu. Birden etkânlanarak zarları

fırlattı, kirli kasketini çıkardı, içi bit dolu başını düşünceli düşünceli kaşırken mırıldandı:

"Bu koğuştan da çıkar gayri..."

Kaya Ali heyecanla, "Ne işi var bu pis koğuşta?" dedi.

Konuşma hemen genelleşiverdi:

"Kendine yatak yorgan da alır!"

"Sıcak yemek pişirtir..."

"Ben olsam kuru fasulye pişirtirdim!"

"Etli nohuttan şaşma!"

"Pilav, yanında pilav da olursa..."

"Bulgur mu, pirinç mi?"

"İkisi de olabilir."

"Bence, pirinç olmalı!"

Kaya Ali sinirlenmişti. Cami yapılmadan körler mi diziliyordu? Hele dizilsinler! Başgardiyan onlarla yollamamıştı haberi. Haberi kendi getirmişti, hem de hiçbirinin haberi yokken!

Attı:

"Beni yanına alacak!"

Bütün başlar hırsla döndü:

"Niye?"

"Meydancı!"

"Allah Allah..."

"Allah Allahı var mı oğlum? Müjdeyi veren benim!"

Uzun bir sessizlik oldu. Müjdeyi verdiyse çok mu önemliydi?

Tavukçu:

"Herifin arkasından az atıp tutmazdın ama."

"Siz? Siz ya?"

"Müjde vermek çok mu önemli?"

"Hiç canım. Başgardiyan seni görmüş sana söylemiş. Bizi görse bize söylerdi!"

Kaya Ali partiyi yitireceğini sanarak telaşlandı:

"Cami yapılmadan körler mi dizildi? Size ne oluyor? Para onun, keyif onun. Ne karışıyorsunuz?"

Berbat parladı:

"Tabii karışırlar!"

Öyle bakıyordu ki, gık dese dayağı yiyeceğini anlamıştı. Yuttu ama, mosmor kesildi.

Gene her kafadan bir ses:

"Ne karışıyorsunuzmuş. Tabii karışırlar. Arkadaşları değil mi?"

"Hiç canım."

"Bunca yıl beraber tuz ekmek yedik!"

"Kendi yok Allah'ı var, kumar oynamaz, hırsızlık etmez, esrar, afyon dersen..."

"

Kaya Ali hırsından nerdeyse ağlayacaktı. Kendini tuttu tuttu, tutamadı:

"Vay canına be, vay canına be... Hepsi her yandan herifin parasına gözünü dikti be..."

Gene Berbat, "Kes ulan, karışma sen!" dedi.

"Niye?"

Tavukçu:

"Her gece dertleşiriz onunla biz. Babasını öldürenlerin amca çocuğunu nasıl vurduğunu belki yüz sefer dinledim."

Bir başkası, "Ben de," dedi.

"Ben de."

"Ya ben?"

"Ben belki bin sefer!"

Berbat başka bir fikir attı:

"Onun yerinde olsam, Sölezli'nin koğuşunda kumara otururdum!"

Kaya Ali irkildi:

"Niye?"

"Niyesi var mı, şeytanım gür oldu da yuttum mu, eh be!"

"Ya yutulursan?"

"Yutulursam ne değişir? Eski tas eski hamam. Yutarsam ya? Yüz elli lira olur üç yüz, altı yüz, bin, iki bin, beş bin, on bin, yüz bin, milyon!"

Tavukçu, "Serin gel," dedi.

"Dalgama taş atma Tavukçu!"

Gözleri hırsla parlıyordu. Dargınlığa filan boş verse de barışsa, sakalının altına girse, Sölezli'nin koğuşuna çekip ikisi iki yandan otursalar kumara...

Kasketini başına geçirdi:

"Kumara oturmalı bence!"

Kaya Ali, "Oturmaz ki," dedi.

"Sen karışma!"

"Ağam değil mi?"

"Ağan mı? Ne ağası?"

"Basbayağı ağam!"

"Ne zamandan beri?"

"Sen küs değil miydin, sana ne ağamın parasından?"

Berbat ana avrat sövdü. Kaya Ali, "Hee ya!" dedi. Sonra artık susmamacasına boşandı:

"Benim ağam o. Beni yanına alacak, meydancı. Yemeğini ben pişireceğim, yatağını ben serip kaldıracağım. Yazık değil mi? Sölezli'yle başa mı çıkılır? Herif bir basışta bin, iki bin basıyor. Bir zarda iflahını keser ağamın..."

Berbat öfkeyle karşısına dikildi, göğsünden itti:

"Ne dırlanıyorsun?"

Geriledi:

"Ağama yazık!"

"Kessene ulan!"

Gık dese kıyametin kopacağını, ağzını burnunu kıracağını biliyordu. Biliyordu ama gene de "Ağama yazık değil mi?" diye mırıldanarak koğuştan çıktı.

Meydan yerinde Kaptan'la karşılaştı. Gözleri gülüyordu Kaptan'ın. Bir kenara çekti:

"Kendine mukayyet ol!" dedi.

Kaptan boş gözlerle bakıyordu.

"Duydun mu ağa? Kendine mukayyet ol!"

Kısa, kalın gövdesiyle hep o Hitit heykelini hatırlatan Kaptan, "Niye?" dedi.

"Niyesi var mı? Dün arkandan atıp tutanlar para kokusunu alınca yüzüne gülüp seni tavlamaya hazırlanıyorlar. Dikkat et!"

Kaptan omuz silkti:

"Kardaş malı ortakluk, da..."

Kaya Ali'nin aklı gitti:

"Olur mu Kaptan? Kardaş malı ortaklık olur mu? Sen aç yatıp kalkarken hangisi bir lokma ekmek verdiydi? Akıl mı şu? Sen beni dinle... Yastık alalım. Tencere de alalım. Yemek pişiririz. Sıcak sıcak. Ekmeği doğradın da çal kaşık ettin mi, oooh!"

Kaptan duymuyordu. İçinde anası, yıllar yılı Rize'nin bilmem ne köyünde unuttuğu kırış kırış anası...

"...Akşamları da çay kaynatırız. Cigaraları da yaktık mı... Sen benim ağam olursun. Ser ulan Kaya Ali yatağımı dersin. Peki ağa der fırlarım. Git bakkaldan et al, soğan al, aptesha-neye ibriğimi götür dersin, ben ikiletmem, bir'de. Bulaşıklarını yıkarım, çamaşırını yıkarım, sırtını keselerim hamamda. Parayı alırken söyle başgardiyana, seni efendi koğuşuna versin. Paran var, sen de bir efendisin. Neyin eksik onlardan?

Haa, de ki, Kaya Ali'yi de yanıma meydancı alacağım, de e mi?"

Kaptan cevap vermedi, yürüdü. Upuzun boyuyla Kaya Ali de peşinde. Kısım kapılarının açıldığı meydan yerini, kirli beton merdivenleri, üçer beşer volta vurulan yarı karanlık dehlizleri geçip 72. Koğuş'tan içeri girdiler. Âdembabalar sanki bunu bekliyorlardı, çeviriverdiler:

"Gözün aydın Kaptan!"

"Kaptan gözün aydın!"

"Yaşşa Kaptan!"

"Demek parayı anan salmış!"

"Anası salmış tabii..."

"Gördün mü anayı?"

"Ana dediğin böyle olur işte..."

"Parayı aldın mı Kaptan?"

"Almadın mı daha?"

"Ne zaman?"

"Yarın mı?"

"Yaşadın ha. İşin iş!"

"Şöyle etli bir yimek yap da sıcak sıcak yi gayri..."

"Ben olsam cigaraya kuvvet verirdim..."

"Akıl mı şu?"

"Niye? Ne varmış aklında? Beğenemedin mi?"

"Beğenemedim tabii... Sağlamca bir yatak, yorgan almak dururken..."

Kaptan hâlâ ıslak kirpikleri gerisindeki anasını düşünüyordu: Yıllar önce, babasını kan gütme yüzünden liman kahvesinde vurdukları günün gecesi. Kara haber tez ulaşmış, evi ciğerinden yakmıştı. Anası o zaman kırış kırış değildi. Gergin yüzü, iri kara gözleri vardı. Bu gözler günler, haftalar, aylar,

yıllar geçtikçe sönükleşmiş, gergin yüz oluk oluk kırışmıştı. Kırışmıştı ama, bir günden bir güne, "Babanı öldürenleri unut, onları Allah'a havale et. Baban gibi seni de kaybetmek istemem. Beni bu yeryüzünde sahipsiz bırakma!" dememiş, tam tersi, "Babanın kanını yerde korsan sütüm haram olsun. Öte dünyada iki elim yakanda!" diye kışkırtmıştı.

Bütün bunlar Kaptan'ın kafasından hızla geçti.

Babasının kanını yerde komamıştı. Bir gece, soğuk bir gece takasının içinde gocuğuna sıkı sıkıya sarınarak oturmuş sigara içerken kahvecinin çırağı küçük Hasan gelmiş, haberi vermişti. Babasının kanını dökenlerin amca oğulları kahvedeydiler, sarhoştular, iskemlelerinde doğru dürüst oturamıyorlardı. Bu kadarı yeterdi. Yıllar yılı belinden ayırmadığı tabancasını eline aldı, savrulan rüzgâra aldırmadan kahveye girdi. Küçük bir gemici feneriyle ışıyan kahvede ilkin korkunç, ciğerden kavrayan bir küfür, arkasından dört el tabanca patladı. İskemlesinde oturamayan sarhoşlar yuvarlandılar. Kahve karıştı. O, bütün bunları gerilerde bırakıp alınmış bir öcün ılık neşesiyle rüzgârlı sokaklardan koşarak karakola geldi. Sorgu, mahkeme, muhakeme, sonra da kocaman demir kapısıyla hapishane...

İçini çekerek dalgınlığından kurtuldu. Döndü bir kenardan imrenerek kendisine bakan, bakmakta olan Berbat'ı gördü. Bakışlar birbirinden uzun zaman ayrılmadı. Dosttular, ne de olsa dost, felaket arkadaşı. Gitmek, elini ilkin uzatıp barışmak kendine düşerdi. Gitti. O giderken Berbat daha atik davranıp ondan önce geldi ona. Yalınayaklarla 72. Koğuş'un betonuna kuvvetle basan babayiğit iki felaket arkadaşı heyecanla sarılıp öpüştüler.

Sonra ayrıldılar. İkisinin gözlerinde de alev alev sevinç, barışın mutlu sevinci. Berbat, "Gözün aydın!" dedi.

Kaptan sevinçle cevapladı:

"Ol aydınluk içinde..."

Kaya Ali'den başka koğuşun öteki âdembabaları da sevinmişlerdi bu barışa. Kaptan'la konuştuğu zamanlar Berbat o kadar insafsız olmaz, izmaritlerini kapmaz, zar atarken bozulup ana avrat sövmezdi. Yalnız Kaya Ali... Kızıyordu, içi içini yiyordu. Sanki anasından para geldiği müjdesini o vermişti, o kara ayaklı Berbat!

"Bana ne," diye homurdandı. "Ben de ona ağam demem, yatağını sermem, bulaşığını, çamaşırını yıkamam, hamama gitse bile sırtını keselemem!"

4

72. Koğuş, bütün cezaevlerinde olduğu gibi cezaevinin en yoksul, yoksul olduğu için de en pis koğuşuydu. Buranın insanları ayağa kalkmış birer solucandılar. Devlet baba her hükümlü gibi onlara da günde kara birer tayın veriyordu. Bazen kupkuru, bazen fırından yeni çıkmış ama, her zaman çamurdan farksız.

Sabahları pis çuvallarla getirilip koğuşun ortasında teker teker dağıtılan bu tayınlar yirmi dört saatlik besinleriydi. Sabah kahvaltısı, öğle, akşam yemekleri bu tayından ibaret olduğu gibi, hamam, tıraş, sigara paraları da bu kara tayının içindeydi. İster yesin, ister satsınlar!

Satarlardı çokluk. Hem de bir, beş değil, altı ay, bir yıllığını birden, kirli bir beş liralığa. Koca yılın üç yüz altmış beş tayını karşılığında alınan beş liranın üstüne kırk beş kuruş daha eklenmeliydi ki bir kilo kesmeşeker alınsın.

Dünyada savaş vardı. Motorlu Alman birlikleri yıldırım hızıyla Avrupa'yı altüst ediyordu. Yollar, sınırlar kapanmış, dışarıdan içeriye pek bir şeyler gelmiyor, memleket kendini güç besliyordu. Ekmek karneye binmişti. Cezaevinde şekerin topağı beş kuruşa satılıyordu. Âdembabalar ekmek ticareti yapan bezirgânlara sattıkları ekmeğin kirli beş liralığıyla koşuyorlardı kumar postalarına. Beş, on olabilir, yirmi olabilir, Arapları gülerse elli, yüz, beş yüz olabilirdi. Olmuyordu ama. Çok değil birkaç zarda güçlerini tüketip enselerini kaşıyarak dönüyorlardı 72. Koğuş'a. Artık koca yıl bir tek tayın almamacasına yaşayacaklardır. Hiçbir yerden hiçbir gelirleri olmadığı gibi, umutları da yoktur. Aç acına yaşayacaklardır. Görünüşe göre böyle olması lazımdır ama, olur mu? Olabilir mi? Canlıdırlar, delinmiş bir boğazları vardır, yaşayacaklardır. Yaşamalarının yurda, ulusa herhangi bir faydası olup olmadığını düşünmeden, yurdu, ulusu hatırlarından geçirmeden, bir bit, bir solucan, bir hamamböceği, herhangi bir tek hücreli gibi, bir yosun gibi yaşayacaklardır yaşayabildikleri yere kadar. Bunun için de, cezaevinin alacakaranlık dehlizlerinde korkak, haysiyetsiz, rezil, kepaze birer gölge, birer insan iskeleti hâlinde dolaşır, sahipsiz bir tencere, bir kenara bırakılmış bir parça ekmek, süprüntü tenekelerine atılmış zeytin çekirdekleri, kokmuş yiyecekler kollanır. Arada, küçücük maltızlardan biri üzerinde kaynayan bir tencereye usullacık sokulunarak kaşla göz arasında kapak kaldırılır, içleri kir dolu uzun tırnaklı el kaynayan yemeği şöyle bir karıştırır, ya bir avuç fasulye, ya da kocaman bir et parçası kapıldığı gibi, zayıf bacakların olanca gücüyle dehlizin alacakaranlığında silinip gidilirdi.

Arada bir yakalanılır da. O zaman ana avrat, din iman sövülerek tekme, tokat yerlerde yuvarlanılır, kafa yarılır, göz şişer Şişer ama, o kadar. Tekme yemiş köpek haysiyetsizliğiy-

le dehlizin köşesi dönülüp de 72. Koğuş'a gelindi mi, her şey unutulur.

Ahmet Kaptan bunlardan değildi, olmamıştı da. Yıllar yılı hapishane köşelerinde unutulup da yolu âdembabaların arasına düştüğü zaman çevresini pek yadırgamamakla birlikte, onlara benzememeye çalışmıştı. Gündüzleri koğuş betonunda izmaritine zar atıldığı, bu yüzden korkunç küfürlerin kirli duvarlarda yankılar yaptığı sıralar o, bu küfürleri işitmemek için ya cezaevinin tenha bir köşesine çekilir, ya da boş çimento torbalarından oluşan yatağında uyurdu.

Sessizliği seviyordu o. Sessizliği, yalnızlığı... Dalgasına taş atılmamalıydı. Bunun için de, bütün gün koş oraya, koş buraya yorgun düşen âdembabaların uykuya geçmesini beklemek lazımdı. Seviyordu geceleri. Hele ayın güçlü ışıklarının, dünyayı gündüze çevirdiği geceleri... Böyle gecelerde o durgun, o ağzından söz çıkmayan Hitit heykeli öylesine dile gelir, kendi kendine öylesine coşardı ki...

En sevdiği yer, cezaevi bahçesinin bir kenarındaki kadın tutukluların barındırıldığı kırmızı kiremitli eve bakan koğuş penceresiydi. Millet uyumuş, yukarıda da ay varsa, pencereye çıkıp oturur, kalın bilekli kollarını demirlere geçirir, başlardı.

Allah vardı. Kara gün kararıp gitmezdi. Günün birinde herhalde bir sebep yaratılacak, hapishane kapıları açılacak, babalar, sevgililer, oğullar sılalarına kavuşacaklardı. Yıllar yılı hiçbir haber çıkmadığı için, anasını ölmüş sanıyordu. Anası öldüğüne göre, sılasında bekleyeni yoktu. Hapisten çıkınca köyüne değil, oynak, hırçın denizinden ekmeğini kazandığı şehrine gidecek, babasını vurdukları, sonra da kendisinin dört kurşunla öcünü aldığı liman kahvesinde eski patronunu bulacak, başlayacaktı ekmek, ekmekten artarsa rakı parasını kazanmaya. Ama bu sefer yalnız ekmek, yalnız rakı parası değil, allı, morlu, sarılı entarilerini de düşüneceği bir Ayşe, bir

Fatma, bir Sultan, ya da adı ne olursa olsun, güzel bir sevgilinin çaresine bakacaktı. Ona topaç gibi oğlanlar doğurup yemeğini pişirecek, çeşmeden suyunu taşıyacak, akşamları da koynuna girecek bu sevgili çirkin, hatta bir gözü kör de olabilirdi. Yeter ki ona topaç gibi, babalarının kanını yerde koymayacak, yürekli oğlanlar doğursun!

Yüz elli lirayla koğuşa girince âdembabalar açlığı, yalnızlığı, umutsuzluğu taşıdıkları gözleriyle çevresini sardılar. Bir kap sıcak yemek, birer paket sigara, ya da hiç olmazsa beşer onar kuruş da vermez miydi?

Kaptan, "Kardaş malı ortakluk!" dedi. "Kaynatalum bir tencere fasulye, doyuralum karınlarımızı!"

Âdembabalar bu kadarını ummamışlardı. Sevinçten çılgına döndüler:

"Yaşşa Kaptan, yaşşa!"

"Var ol. Allah gönlüne göre versin!"

"Gördün mü adamı?"

"Ulan ne adammış be!"

"Adamın koçu... Demek bize tencere kaynatacak?"

Koğuş bayram yapıyordu. Bayram ne kelime, bayramlarda bile alışılmamış bir hava esiyordu. Kucaklaşıp öpüşenler, sevinçten ağlayanlar...

Kaptan, bir kenarda boynu bükük dikilen Kaya Ali'yi de unutmadı.

"Ol meydancum!"

Kaya Ali koştu, heyecanla sordu:

"Bu koğuştan da çıkacak mıyız?"

"Hayır. Kalacağuz burada!"

"İyi amma Kaptan..."

"Kalacağuz burda deyrum sa!"

Berbat yanı başındaydı; daha şimdiden sağ kolu olmuşçasına... Kaptan'ı savunmak için Kaya Ali'ye çıkıştı:

"Ağa ne derse o olur!"

Beriki homurdandı:

"Sana ne?"

"Aslını yitirene haramzade derler aslanım!"

"Müjdeyi ağama sen vermedin ya!"

"Ben diyorum bayram haftası, sen diyorsun mangal tahtası!"

"Mangal tahtası sensin. Ağam senin sözüne uyup kumar oynamayacak işte!"

Berbat esaslı bir tekmeye hazırlanıyordu ki, Kaptan araya girdi:

"Dolaş kısımları, bul iyi bir döşek. Alacağum satın..."

Berbat pekiştirdi:

"Bütün kısımları dolaş ha!"

"Dolaşırım, dolaşmam... Sana ne?"

"Ulan bana bak..."

"Ne var?"

"Kaptan'ın meydancısı oldun diye ses çıkarmıyorum, ben gene o eski Berbatım ha!"

Kaya Ali "Olursan ol!" diye karşılık verdi, koğuştan fırladı. Merdiveni rüzgâr gibi inerken bağırmaya başladı:

"Döşek sataaan, hani ya iyi bir döşek sataaaan!.."

Başkalarının öteberisini satar, sahibinin o sıra boş bıraktığı tenceresinden yiyecek avuçlar, çöp tenekesi kollar görmeye alıştıkları Kaya Ali'nin satın almak için döşek arayışına şaşılıyordu.

"Ne o Kaya Ali? Döşek mi alacaksın?"

Ciddi ciddi, "Tabii," dedi, "ne var?"

"Yaşa be!"

"Yaşaymış. Var mı? Varsa söyleyin!"

"Para peşin amma."

"Peşin peşin korkmayın..."

Gülüştüler, kızdı:

"Ne gülüyorsunuz? Parasıyla değil mi?"

"Para kim, sen kim ulan?"

"Ben kendime almıyorum ki..."

"Ya?"

"Ağama!"

"Ağan kim?"

Göğsünü gere gere, "Ahmet Kaptan!" dedi.

Bu sefer kahkahalarla güldüler. Daha beter kızdı:

"Ne gülüyorsunuz yahu? Oyuncağınız mı var sizin?"

"Ulan ha sen, ha o. Çingene evinde musandıra!"

"Hadi be siz de... Ağamın yüz elli lirası geldi bugüne bugün!"

"Nerden?"

"Anasından."

O zaman işin rengi değişti. Satılık döşekler gösterildi, değerlerinin çok üstünde fiyatlar istendi. Kaya Ali gözüne kestirdiği bir döşek, bir yastık, bir yorgandan ağasına söz açtı. Kaptan, Berbat'a döndü:

"Ne dersun?"

"Gidip bakalım ağa!"

Gidip baktılar. Şimdiye kadar yatak, yorgan satın almadıkları için, fiyat üzerine pek fikirleri yoktu. Kaptan karışmadı pazarlığa. Berbat'la Kaya Ali çekişerek pazarlığı yaptılar:

"Ver şu elini, ver şu elini de bitirelim şu işi!"

"Ağamızın parası uğurludur, ziyan etmezsin!"

"Doğru ama, idare etmez. Ben beş lira ineyim, siz beş lira çıkın, bitsin!"

Kaptan kısa kesmek için, "Peki," dedi. "Kabul!"

Para verilip alındı. Kaya Ali yatakla ötekileri eski bir iplik çula sardı, çevik bir hamleyle omuzuna vurdu, yolu tuttu:

"Haaydi bakalım, destuuuur!"

72. Koğuş'a yatakla yorganın girişi hayli cümbüşlü oldu. Berbat, âdembabaların pis kalabalığını yararak bağırdı:

"Açılın ulan, yatak geliyor!"

Koğuşun yıllar yılı unuttuğu şeydi. Geri çekilindi, yol açıldı. Kenarları mosmor yuvalarında derinlere kaçmış fersiz gözlerin imrenen bakışları yatağa dikilmişti.

Yatağın başköşeye serilmesi gerekiyordu. Gerekiyordu ama, başköşede koğuş gediklilerinden Kenan'ın boş çimento torbasından yatağı vardı. Kaptan, "Sesleyin gelsun. Edelum razi!" dedi.

Berbat hayretle baktı:

"Niye?"

"Bu köşe onun!"

Berbat cevap vermedi. Kenan'ın çimento torbasını kulağından tuttuğu gibi fırlattı:

"Bu köşe onunmuş. Babasından mı kalmış pezevengin oğlunun?"

Kaya Ali'ye emretti:

"İndir lan yatağı..."

Kaya Ali'nin suratı asıldı:

"Lan değilim ben!"

"Nesin ya?"

"Ağamın meydancısı!"

Doğru, dosdoğru bir sözdü. O artık serseri değil, çalışkan, Kaptan'ın yanında çalışan namuslu bir insandı. Berbat'ın susuşundan kendisine hak verildiğini sanarak ekledi:

"Bir daha sözünü tartarak söyle!"

Yatağı omuzundan yavaşça indirdi. Çulu serer, yatağı yerleştirip düzeltirken öyle ciddiydi ki...

Nerdense çıkıp gelen İzmirli Kenan, "Yahu Berbat, yata-

ğımı ne diye attın yerinden?" dedi. "İnsanlık öldü mü yahu? Kaldır dediniz de kaldırmadım mı? Kaptan için canımı bile veririm. Herkesin de kendine göre bir şerefi var!"

Berbat şöyle bir baktı:

"Yenir mi o dediğin?"

"Şerefi var tabii. Âdembaba olduksa, Allah bu arkadaş..."

"Fazla konuşma!"

İzmirli kocakafa Kenan homurdanarak çimento torbasını aldı, başka yer aramaya gitti. Ahmet Kaptan acımıştı. Hazırladığı yirmi beş kuruşu Berbat'la ötekilere göstermeden götürdü Kenan'ın avucuna sıkıştırdı. Kenan böyle şeyleri çoktan unutmuştu. Şaşırdı, yadırgadı ilkin, sonra etekleri zil çalarak Kaptan'ın boynuna sarıldı:

"Kaptan, Ahmet Kaptan... sen yok musun hani..."

Gözleri yaşarmıştı.

Kaptan, boynuna dolanan elleri çekti:

"Patırtı etme!"

Berbat'a usullacık baktı. Kenan da bunun ne demek olduğunu anlamıştı ama, iş işten geçmiş, Berbat çakmıştı durumu. Yanlarına geldi:

"Yapma Kaptan," dedi, "alıştırma bu serserileri Allahaşkına!"

Kaptan kısa kesmek istedi:

"Boş ver."

"Boş ver ama, başa çıkamazsın sonra. Bunlara elini veren kolunu alamaz!"

"Boş ver dedum ya..."

"Bunlar Allah'ın cebinden peygamberi çalarlar. Bir sefer alıştılar mı bitti. Sendeki yürek zaten muhallebi, boyunlarını büktüler de başladılar mı ağlamaya dayanamazsın. Bırak, Allah'ın acımadığına sen mi acıyacaksın? Elimizdeki parayı çarçur etmeyelim...

Kaya Ali'nin başköşeye sermekte olduğu yatağın yanına geldiler.

"Bunlar analarını boyar da babalarına satarlar!"

Kaya Ali'ye çıkıştı:

"Kabartsana yatağı lan!"

Kaya Ali sertçe döndü:

"Ben lan değilim!"

"Nesin ya?"

"Muhtar oğluyum."

"Mezar taşıyla övünmeye boş ver!"

"Seni alakadar etmez. Ağam kabart desin kabartayım. Kabartayım mı ağa?"

Kaptan başını salladı. Ancak bunun üzerine başladı kabartmaya. Çeyrek saat kan tere bata çıka uğraştığı hâlde yatak bir türlü kabarmadı. Halis yün yerine birtakım paçavralarla ne idüğü belirsiz kıtıklar, kabarmak şöyledursun, uğraştıkça büsbütün topaklanıyordu. Yatağın hiçbir zaman kabarmayacağını oradakilerin hepsi de bildikleri hâlde bozuntuya vermiyorlardı. Bozuntuya verip de halis yün olmadığını mı açıklayacaklardı?

Berbat gene emretti:

"Yeter, kabardı!"

Kaya Ali bu sefer alınmadı:

"Kabardı ki kabardı..." dedi. "Helal olsun. Doğrusu iyi yatakmış..."

Sağdan soldan başladılar.

"İyi yatak. Helal olsun aldığı para!"

"Yünü halis yün olmasa kabarmazdı..."

"Kabarır mı?"

"Yumruk yumruk düğümlenirdi..."

"İnsan parayı paraya vermeli, araya değil..."

"Doğru."

Kaptan memnundu. Yatağının beğenilmesi koltuklarını kabartmıştı. Elini cebine atarken, Berbat sordu:

"Ne o gene?"

Kaptan biraz geç, "Alalum mangal, çaydanluk, tencere..." dedi.

Berbat şöyle bir düşündü, Kaptan'ın elini tuttu:

"Para sonra... Gel buraya Kaya Ali!"

Kaya Ali gelmedi. Az ileriden dik dik bakıyordu. Ağası oymuş gibi, amma da kumanda ediyordu ha!

"Gelsene lan buraya!"

Ellerini belinden indirdi:

"Ne var?"

"Koğuşları dolaş, iyi bir mangal, iyi bir çaydanlık, iyi bir de tencere bul, gel haber ver, satın alacağız!"

Kaya Ali Kaptan'a döndü:

"Ne diyon ağa, gideyim mi?"

Kaptan başını sallarken Berbat öyle bir baktı ki, Kaya Ali fırladı. Tavuk hırsızı Recep arkasından, "Cık cık cık..." yaptı. "Ne vükelâ* adam yahu... Ulan sana ne emrediyorlarsa onu yap! Ağalar, başka bir şey lazımsa beni de savın, ben de giderim..."

Başkaları da atıldılar:

"Ben de giderim, beni de savın!"

"Hep gideriz. Yeter ki emredin."

Tavukçu, "Kaya Ali maldan anlamaz..." dedi, "doğru değil mi Fitil?"

Upuzun, sipsivri Fitil:

"Ne anlayacak? Gezdiği Antep, yediği pekmez!"

"Eline para teslim etmeyin..."

"Niye?"

---

* Ukala demek istiyor.

"Gözden sürmeyi çeker dinime imanıma..."

Berbat güldü:

"Hanginiz çekmezsiniz itoğlu itler? Yankesiciler, karmanyolacılar!"

Tavukçu kışkırttı:

"Dızdızcılar di, di ağbi di..."

Berbat, iki gün öncesine kadar izmaritine zar atan, ötekiler gibi çöp tenekelerini altüst eden, ot otlayan Berbat değildi artık. Yüz elli liralık birinin en yakın arkadaşı, sağ koluydu!

İş buyurulmasını bekleyen âdembabalara şöyle bir baktı, hiçbirini gözü tutmadı. Kaptan'ı bir kenara çekerek, "Bu serserilere güvenilmez!" dedi. "Ne yapmak niyetindeysen açıl bana, ona göre karar verelim!"

Kaptan kısaca anlattı:

"Tencere kaynatacağum, çay da pişireceğum... Sebilullah sebil!"

"Sonra?"

Ne sonra? Sebilullah sebildi işte. Yesindi âdembabalar. Kardaş malı ortaklık değil miydi?

Berbat'a kalsa, gereği yoktu. Bu kadar masraf boşuna olacaktı. Hem ne anlardı âdembabalar bundan? En iyisi, gitsinlerdi ikinci kısımdaki Aşçı Çorbacı'ya, doyursunlardı karınlarını... Kaptan direnince uymak zorunda kaldı:

"İyi ya... Ne pişireceğiz?"

"Kuru fasulye!"

Berbat'ın ağzı sulandı. Sıcak sıcak tüten yağlı suyunda et parçalarının yüzdüğü bir tencere kuru fasulye! Aylardır sıcak yemek yüzü görmemişti. Yumuşacık bir somunun taze içini kuru fasulyenin yağlı suyuna banıp ağzına atışını tasarladı. Ağzı yeniden sulandı. Koğuş betonuna sulu sulu tükürdükten sonra, "Ver parayı!" dedi. "Gel buraya Tavukçu. Git bakkala, yarım kilo fasulye, iki yüz elli gram kuşbaşı et..."

Kaptan düzeltti...

"Et olsun yarım kilo!"

Berbat tınmadı:

"Sen dediğimi dinle: Yarım kilo fasulye, iki yüz elli gram et al gel. Ama bak, fasulye pişgel olsun!"

Tavukçu, "Soğan?" dedi, "Soğan lazım değil mi?"

"Tuz da, tuz da..."

"Salça? Salçasız ne tadı olur?"

"Kırmızı biberi unuttunuz!"

Berbat parladı:

"Kesin lan haybeciler! Salça, kırmızı biber... Lokanta mı bura? Babanızın evi mi yoksa?"

Tavukçu hemen destekledi:

"Hiç canım. Babamızın evi değil ya!"

Ismarlananları almak üzere Tavukçu, elinde bütün bir beş liralık, koğuştan fırlarken kapıda İzmirli Kenan'a rastladı. Durup da onunla çene yarıştıracak değildi ya. Elinde kocaman bir beş liralık vardı. Elinde bir beş liralık olan ise âdem-baba sayılmazdı. Sayılmayınca da...

İzmirli yolunu kesti:

"Nereye lan?"

Tavukçu ciddi, "İşim var," dedi.

"Ne işin var?"

"Sana ne?"

"Bir yerden bir şey çalmaya mı yoksa?"

"Ben sen değilim!"

"Ne zamandan beri?"

Cevap vermeye gerek görmedi, hızla uzaklaştı ama, kafası kocaman bir mukavva kutuya benzeyen İzmirli peşini bırakmadı. Birlikte merdivenler inip alacakaranlık dehlizden geçtikten sonra cezaevinin sokağa açılan büyük demir kapısına geldiler. Cezaevi bakkalı bu demir kapının yanındaydı.

Kenan, Tavukçu'nun elindeki beşliği görünce şaştı:

"Nerden aldın onu lan? Ekmek mi sattın?"

"Ne ekmek satması?"

"Nerden aldın ya?"

"Ağam verdi!"

"Sana mı? Niye?"

Anlattı çaresiz. İzmirli sevindi. Demek bu akşam Kaptan ziyafet çekecekti?

"Ben de yer miyim? Bana da yedirir misiniz?"

"Hepimiz yiyeceğiz."

"Yaşasın Kaptan... Ulan tam adam be! Hani biliyor musun, yanında sıcak ekmek de olmalı ki..."

"Olacak."

"Kuru soğan?"

"Kuru soğan da."

İzmirli, kocaman kafasıyla yerinde hopladı.

"Soğana bir yumruk, çıkar cücüğünü, bas tuza, at ağzına... Fasulyeye salça da alacak mısın?"

"Salçasız ne tadı olur!"

"Kırmızı biber?"

Yanlarına bir gardiyan sokuldu:

"Hadi koğuşunuza ulan serseriler!"

Tavukçu dikildi:

"Koğuşumuza mı? Serseri mi? Kim serseri be?"

Gardiyan, "Siz!" dedi. "Sizden başka kim olabilir?"

İkisi birden dikildi:

"Biz serseri değiliz!"

"Ya?"

"Değiliz tabii. Bak!"

Tavukçu beş liralığı salladı.

Gardiyan:

"Ooo... Maşallah!"

"Tabii ya."

"Ne alacaksınız beş lirayla?"

"Öteberi, yeyinti."

"Ne yeyintisi?"

"Kuru fasulye, et, soğan, salça, kırmızı biber..."

Gardiyanın aklına başka bir şey geldi, sordu:

"Nerden aldınız o parayı?"

Tavukçu terslendi:

"Nerden aldıksa aldık!"

"Çaldınız mı yoksa?"

"Çaldık evet..."

"Bombası patlarsa karışmam sonra?"

"N'aparsın?"

"Kırarım kemiklerinizi!"

"Bombası patlarsa kır!"

Demir kapının öbür yanına bakkal gelmişti. Tavukçu öteberileri isterken, gardiyan İzmirli'yi çekti:

"Nerden aldı parayı o serseri?"

İzmirli:

"Ağamız verdi..."

"Ağanız kim?"

"Ahmet Kaptan."

"Şu, Rizeli mi? Nerden bulmuş o?"

"Ne bulması? Anası gönderdi!"

"Ne kadar?"

"Yüz elli lira. Ağamız gibi var mı?"

Konuşulanlara kulak veren Tavukçu lafa karıştı:

"Ağamız kendine yatak bile aldı!"

"Sonra?"

İzmirli:

"Sonra... akşama fasulye yemeği yiyeceğiz!"

Gardiyan güldü.

Tavukçu ekledi:

"Çay da içeceğiz..."

"Bizim ağamız gibi var mı? İstemeden yirmi beş kuruş verdi bana!"

Tavukçu bilmiyordu bunu. Merakla sordu:

"Yirmi beşliği ne yaptın?"

İzmirli, gardiyanın yanında söylemek istemedi ne yaptığını. Beriki boyuna üsteliyordu:

"Ha? Ne yaptın? Benden saklıyor musun? Saklıyorsun demek? Kabahat bende ki seni peşime takıp buraya getirdim. Söyle ne yaptın?"

Gardiyan uzaklaşınca anlattı:

"Yutuldum. Önce yuttum yuttum, yüz elli kuruş oldu. Kalksam iyiydi. Kalkmadım. Derken bir terso..."

Tavukçu kırgın kırgın tekrarladı:

"Demek istemeden verdi?"

"İstemeden, şerefsizim..."

"Bana verse, belki ben de kumara otururdum ama, yüz elli yutunca kalkardım. İnsan yüz elli kuruş kazanınca kalkmaz mı?"

"Daha kazanırım belki diye..."

"İnsanda bir kuvvet olmalı, Allah'tan. Kumara oturdu mu hep kazanmalı. Yüz lira mı bastılar? Bir zarda almalı. Bin lira mı? Onu da!"

"O zaman hiç kimse oynamaz ki!"

"Daha iyi."

"Niye?"

"Yuttukların sende kalır!"

Demir kapının öte yanında bakkalın kalın sesi duyulunca Tavukçu koştu, ısmarladığı öteberiyi aldı. Az önce geldikleri dehlizlerin alacakaranlığından geçip indikleri merdivenleri çı-

karak 72. Koğuş'a döndüler. Berbat, ellerinden aldı ısmarlananları.

Tavukçu'nun aklı, istemeden verilen yirmi beşlikteydi. Berbat'a göstermeden Kaptan'a sokuldu, bir çırpıda anlattı:

"İzmirli'ye istemeden yirmi beş kuruş vermişsin. Gitmiş kumarda yutulmuş. Onun yerinde ben olmalıyım ki..."

Kaptan anlamıştı:

"Ne yapardın?" dedi.

"Ne mi yapardım? Saklardım ağa. Ağamın yadigârı. İnsan gider de kumarda yutulur mu? Ayıp değil mi?"

Cevap vermedi Kaptan. Yeni bir yirmi beşlik çıkarıp avucuna sıkıştırdı Tavukçu'nun. Tavukçu oralarda bir iki dolandıktan sonra usullacık dışarı kaydı.

Yüz elli kuruş yutunca kalkacaktı. İzmirli miydi o?

5

Dışarıda kuvvetli şubat fırtınası aysız, yıldızsız karanlıkları soğuk soğuk döverken, 72. Koğuş'un tahtakurusu ezilmekten kan içinde kalmış duvarları mangaldaki kömür ateşinin marsık kokulu sıcağıyla yavaş yavaş ısınıyordu. Üzerinde kocaman fasulye tenceresinin keyifli dumanlar salarak kaynadığı mangal, koğuşun tam ortasındaydı. Âdembabalar çevrelenmişlerdi mangala. Fasulyenin sıcacık kokusuyla geçmişi, geçmişin baba evini hayalliyorlardı. Kara kuru yüzler ateşin hafif pembesiyle boyanmıştı. Bekliyorlardı. Bir türlü pişmek bilmeyen fasulyenin pişip yeneceği sırayı bekliyorlardı. Kocaman tencerenin yağlı suyu içindeki et parçaları sanki kafalarında çalkalanıyor, boyuna yutkunmaktan bir hâl oluyorlardı. Gece yarısına doğru gözler büsbütün yumuldu, uzak, çok uzaklarda kalan baba evleri fasulye tenceresinden yayılan ko-

kuyla öne geldi. Artık 72. Koğuş silinmiştir. Dışarıdaki şubat fırtınası kim bilir hangi çocukluk yılının aysız, yıldızsız karanlıklarını dövmekte, sımsıkı kâğıtlanmış camlara yüklenerek harap evi sarsmaktadır.

Babanın gözünde gözlük, beyaz gecelik entarisiyle takkesi. Okuduğu kitabın başından kalkıp yere serili sofra bezinin kenarına oturmuş, hâlâ mutfakta bir şeylerle uğraşan karısına seslenir:

"Hanıım!"

Annenin ince sesi cevaplar:

"Buyuuur!"

"Yemek gelmeyecek mi hâlâ?"

"Geldi geldi..."

Anne kuru fasulye tenceresiyle mutfaktan geledursun, abla, kınalı elleriyle ekmeği dilimlemeye başlar. Sonra gelir fasulye, ortaya konur. Kaşıklar besmeleyle daldırılır tencereye, iştahlı bir ağız şapırtısı evi doldurur.

Berbat'ın kalın sesi hayalleri dağıttı:

"Fasulye pişti!"

Artık baba evi silinmiş, 72. Koğuş'a toslanmıştır. Dışarıda kendini yerden yere vuran şubat fırtınası.

Tencere mangaldan indirildi. Berbat, kocaman eliyle kapağı açtı. Yemeğin bol, çok daha sıcak kokusuyla yeni baştan sarsıldılar. Pırıl pırıl gözler tencerede. Yemeğin salça, kırmızı biberle kızarmış suyunda yüzen et parçaları. Herkes gözünü etlere dikmiş. Hiç kimse gözünü diktiği eti başkasına kaptırmak niyetinde değil. Bunu düşünmek bile istemiyorlar. Ama Berbat bırakmaz ki. Namussuz, yırtıcı kuş gibi atılır etlere!

Somunlar parçalanıp dağıtıldı. Dört kaşık atıldı ortaya. Ahmet Kaptan'la Berbat'ın ayrı kaşıkları vardı. Geriye kalanlar nöbetleşe idare edeceklerdi. Olur muydu? İdare edilebilir

miydi? Kaşığın sapı avuç içinde sıkılmadıkça çiğnenen lokmaların tadı mı olurdu?

Dizler üzerine oturulmuş, marş marş komutu beklenircesine alestaydılar.* Açlıktan güçleri azalmış, bir deri bir kemik kalınmış, yüzler büsbütün kurumuş, nefesler titriyordu. İş artık Berbat'tan da çıkmıştır. Komut Kaptan'da. Hâlâ ne bekliyor? Niçin "Başla" demiyor, önce kendi başlayıp yolu açmıyordu?

Hitit heykeli gözlerini yummuş, pıtırdayan dudaklarıyla, yarı buçuk bildiği bir duayı okuyor, bugünleri gösteren Rabbine "Hamd-ü senâ"da bulunuyordu.

Öööööf, öf. Ne zordu beklemek!

Dudakların kımıltısı ağır ağır durdu, yarı örtük gözler yavaş yavaş açıldı. Elini ağır ağır uzattı, ilkin ekmeğinden koparıdığı lokmayı ağzına attı, sonra yapıştı kaşığının sapına, başladı.

Ok yaydan çıkmış, "Marş marş" komutu verilmişti. O kadar insanın elinde dört kaşık, baş döndürücü bir hızla dolaşıyor, iştahlı, korkunçcasına iştahlı bir ağız şapırtısı 72. Koğuş'u dolduruyordu.

Çeyrek saatte somunlarla tencere dolusu fasulye sömürülmüştü. Uzun tırnaklı, pis eller tencerenin içini sıyırdı, tencerenin bakırı uzun uzun yalandı hatta.

Kaptan, çocuklarının iştahlı yemelerinden haz, haz da değil, gurur duyan bir babaydı sanki. Kaba Hitit yüzüyle gülümsüyordu.

Berbat hâlâ elden ele dolaşan tencereyi çekip aldı:

"Hergeleler! Tencereyi de mi yiyeceksiniz?"

Ahmet Kaptan ortaya üç paket Köylü sigarası attı, Kaya Ali'ye kalın sesiyle emretti:

"Oturt çaydanlığu!"

---

* Harekete hazır, tetikte.

Çaydanlık oturtuldu, mangalın çevresi yeniden alındı.

Kaya Ali:

"Allah ağamıza ömürler versin!"

Âdembabaların tok sesi gürledi:

"Amiiin!"

Kaşla göz arasında paketlerden dört beş sigara araklayıp pantolonunun cebine yerleştirivereen İzmirli, "Ağamız gibi ağa var mı?" dedi.

Tavukçu zorla iki sigara geçirebilmişti eline:

"Olabilir mi?"

"Başka ağalar olsa..."

"Fakir fukaraya tencere mi kaynatır?"

"Kurban ederler!"

"Sölezli kumardan her gün iki yüz, üç yüz alıyor da..."

"Zırnığını kurban ediyor!"

"Bizim ağamız onun gibi kazansa bize her gün tencere kaynatıverir!"

"Hem tencere kaynatır, hem de..."

"Cigara da verir bize..."

"Cigaranın sözü mu olur ağamızın yanında? Yatak, yorgan bile alır be!"

"Yatak yorgan, üst baş..."

Sigaralar yakılmış, tatlı tatlı tüttürülüyordu. Kaptan yatağına bağdaş kurmuştu, Berbat yanında oturuyor, Kaptan'ın kaba Hitit yüzüne bakıyordu. Kaptan'ın gözleri elindeki sigarada, konuşulanları hazla dinliyordu. Bir ara Berbat'ın bir işaretiyle susuldu. Öyle ya, Kaptan konuşmalıydı biraz da. Konuşmalıydı ama, konuşmuyordu. Susuyordu boyuna.

Tavukçu dayanamadı:

"Tatlı tarafından anlat da dinleyelim ağa!"

Kaptan'ın başı ağır ağır kalktı, gözleri Tavukçu'ya döndü. Bakıyor, gülümseyerek bakıyordu. Sonra kaba bıyığını yumruğunun tersiyle sıvazlayarak eski durgun hâlini aldı.

Berbat'sa istemiyordu bir şeyler anlatmasını. Çaylar da çabucak içilmeli, âdembabalar defolup gitmeliydiler yataklarına da Kaptan'la yalnız kalmalıydılar. Hem ne lüzum vardı masrafa? Yemek, sigara, çay... Ciğerleri iki para etseydi bari pislerin!

Baştaş Tavukçu, İzmirli, Uzun Emin, Dalyan Rıza filan bir şeyler anlatması için asılıp duruyorlardı. Berbat dayanamadı:

"Kesin lan!"

Kestiler.

"Ne anlatacak? Anlatmak istese anlatır. Ne rahatsız ediyorsunuz?"

Çaydanlık cızırdayana kadar konuşulmadı. Uykusu gelenler usullacık çekiliyordu. Kapak keyifli keyifli hoplamaya başlayınca Berbat, "İndir!" dedi.

Kaya Ali sanki duymadı. Kaptan'a sordu.

"İndirim mi ağa?"

Berbat'ın tepesi attı:

"İndir dedik ya!"

Kaya Ali gene duymadı mahsustan:

"Çayını atıp indirim mi ağa?"

"Ulan sana indir demiyor muyum gözünün çiçeğini..."

Fırlatacak bir şey aradı çevresinde.

Telaşsız Kaya Ali çayı attı, indirmeden önce tekrarladı:

"İndiriyorum ağa!"

Berbat'a bakmadan, çaydanlığı indirdi.

Topu topu beş bardak vardı ortada. Berbat, bardaklardan birini Kaptan'ın önüne koydu, birini kendi önüne. Kaya Ali'nin homurtusunu duymadı. Duysa, zaten dolmuştu, ağzını burnunu kırardı sağlama.

Çaylar konuldu, şekerler atıldı. Bardaklardan üçüncüsünü de Kaya Ali aldığından, geriye kalan iki bardakla ötekiler nöbetleşe yudumlayacaklardı.

Önce Kaptan'la Berbat'ın çayları konuldu. Kaya Ali buna da içerlemişti. Düne kadar küs bir insanın böyle birdenbire sokulup başköşeye geçmesine ifrit oluyordu.

Kaya Ali'nin aklından neler geçebileceğini kestiren Berbat'sa, karşısındaki bu engeli ne yapıp yapıp ortadan kaldırmak için en uygun ânı kolluyordu. İtoğlu itin Kaptan'a güvendiğini biliyordu. Kaptan'la dargın oldukları sıra az zılgıtını yememiş, az yalvarmamıştı. Berbat gene o Berbat'tı, gösterecekti ona o Berbat olduğunu!

Kaptan dirseğiyle dürttü:

"Ha ne deyi içmezsun?"

Berbat'ın aklı başına geldi, karanlık düşüncelerinden kurtuldu. Çayını tıngır mıngır karıştırmaya başladı. Ama şu herifi mutlaka, mutlaka marizlemeliydi. Marizlemezse tekerine boyuna taş koyacak, işlerini bozacaktı. İşlerininse bozulmaması lazımdı: Yüz elli lira çok bir para değildi. Pek pek bir hafta, on gün sonra bitebilir, hiçbir işe yaramazdı. Oysa, ikisi iki yandan şanslarını deneseler... Allah'tı bu be! Sölezli olmayla zara Allah'tan daha mı çok hükmederdi?

Mesele Araplarının gülmesindeydi. Arapları bir güler de, çok değil yüz elliyi üç, beş yüz yaparlarsa... O zaman, o zaman biliyordu tutacağı yolu. Kârı Kaptan'la paylaşır, hissesine düşeni alır çıkardı bu pis koğuştan. Ya da, hayır, çıkmaz, kendi şansına otururdu kumara. Elli elli girer, bakardı durumu. Kayıp mı? Birkaç el boş verirdi. Yok avantadaysa, yüz yüz girerdi. Yüz, iki yüz olur, iki yüz, dört yüz, dört yüz, sekiz yüz...

İki bardaksa elden ele dolaşıyordu:

"Ulan amma da yudumladın ha!"

"Sen? Sen ya?"

"Benim yudumum seninkinin yarısı..."

"Çeneyi bırakın bakalım, bekliyoruz!"

"Sırada adam var oğlum..."

Berbat, kafasında oynanan kumardaki avantayı iki bine çıkarmıştı. Sonra dört bin oldu, arkasından sekiz bin. Sekiz bin lirası olsa, yeni üst baş alır, üstündekileri de 72. Koğuş'un kirli betonunda yakardı. Sonra hamama gider, güzelce yıkanır, yeni çamaşır, yeni üst başını giyer, geçerdi beyler koğuşuna. Ondan ötesi kolaydı. Güzel bir yün yatak, yün yorgan, yün yastık... Yatağının altına Sölezli'ninki gibi, kaba tüylü, kaim bir halı...

Birden kafasındakilerin şeridi koptu: Kaptan çayını bitirmiş, boş bardağı önüne bırakmıştı ki, Kaya Ali kaptı.

Berbat, "Ne o?" dedi. "Niye kaptın Kaptan'ın bardağını?"

Kaya Ali ters ters baktı:

"Sana ne?"

"Bana mı ne? Ulan o minare boyunu sererim sonra betona!"

"O senin dediğin marul. Bayrampaşa'da yetişir!"

Berbat hınçla fırlarken, Kaptan etli kocaman eliyle tuttu, bırakmadı.

"Uyma!"

Berbat'ın gururu okşanmıştı. Kaptan'a döndü:

"Sen olmasan, ah sen olmasan arada Kaptan..."

Kaya Ali az kalsın "Ne yapardın?" diyecekti, kendini zor tuttu. Elinde çay bardağı, sordu:

"Doldurim mi ağa?"

Berbat cevapladı:

"Doldur tabii. Doldurim mıymış!"

Doldurdu, uzattı.

Kaptan sigarasını yeniledikten sonra birden başladı:

"İstanbul'dayum, işlerim hizlı, keseyrum racon. Var bir dostum Galata'da, bir dostum Ziba'da. Para dersen zibil..."

Çayını ağır ağır yudumladı.

"Yattum o gece Ziba'da. Sabahtan kalktum, er. Gittum hemama. Çıktım hemamdan, atladum kumpaniyaya. Dediler hoş geldun Kaptan! Dedum hoş bulduk. Dedüler var bir şilep, çıkacak sefere, gider misun? Dedum sorulur mu hastaya kar? Şilep ama, şilep deyil Boğaz vapuru. Tam istim tutacak yoli, gidecek Pire, Napoli, Tiryeste, ordan Marsiliya, Hamburg, İskandinavya, Rusiya... Dedum peki. Dondüm kahvede, bakayım kim var kim yok hemşerilerden. Baktım bizim Hidayet Reis bakinir baa. Dedüm ne bakinirsun Hidayet? Dedi yok mi haberun? Vurdi Rahmi amuca çocuğuni..."

Çayını tekrar yudumladı, sigarasından duman aldı:

"Oldum akildan delu. Karardı gözlerum, tuttum bir taksi doğru şehre. Derler eceli gelen köpek siyer cami duvarına. İndum taksiden, gördüm Rahmi'yi candarmalarun arasında, getirirler mahkemeden. Var bir güzel Brovniğim belimde..."

Sustu.

Tavukçu heyecanla sordu:

"Sonra Kaptan?"

Öfkeyle baktı:

"Ya var mı sonrası? Ha bu poh yiyen yere getirmediler beni camiden!"

Ayağa kalktı.

Berbat:

"Nereye?"

"Dökeceğum su."

Berbat, Kaya Ali'ye döndü:

"Ağanın ibriğini götürsene lan, inek gibi oturmasana!"

Kaya Ali homurtuyla kalktı, koğuşun bir kenarında duran ibriği aldı, doldurup yüznumaraya bıraktı, döndü.

Tavukçu:

"Hey gidi meydancılık hey! Ağan daha doğrulurken sen ayakta olacaksın!"

Kaya Ali ters ters dikiliyordu.

Berbat, küfür gibi konuştu:

"Ne ters ters bakıyorsun? Minare kırığı! Yalan mı söylüyor?"

"Ben minare kırığı değilim..."

"Nesin ya? Allah devesi mi?"

"Allah devesi de değilim..."

"Dikilip durma, kırarım çenelerini sonra..."

"Ne dikilmesi?"

"Deminden beri dikilip durmuyor musun Kaptan'ın yanında? Kenef!"

Tavukçu pekiştirdi:

"Dikiliyor ya. Sen de bir ağamızsın mesela, ayıp değil mi sana karşı gelmek? Ağamız senin hatırını dirhem dirhem sayıyor. Sen istesen, ağam onu meydancılıktan atar, başkasını alır..."

Kaya Ali, "Alır, evet!.." dedi. "Alırmış!"

"Alır tabii. Koskoca bir ağa..."

"Alsa bile, sana ne?"

Berbat:

"Sana ne, ne demek? Doğru söylüyor!"

"Karışmasın o!"

"Karışacak!"

"Karışmasın işte."

"Ulan sana karışacak diyorum!"

"Karışmasın işte!"

Tam sırasıydı. Berbat yerinden fırladı, upuzun, kupkuru Kaya Ali'yi yakasından kenara çekti:

"Kaçtan aşağı olmaz yani?"

Kaya Ali çıldırtan bir inatla, "Karışmasın!" dedi gene.

"Ulan ne demek istiyorsun diyorum sana!"

"Karışmasın!"

"Karışmasın ha?"

İlkin korkunç bir küfür, arkasından bir tokat, bir yumruk, bir tekme... Kaya Ali koğuş betonuna serildi. Hayaları burulan öküz gibi böğürüyor, cezaevini inletiyordu. Gardiyanlar koşarak geldiler:

"Ne o, ne o? N'oluyor?"

Kaya Ali yaygarayı artırdı. Gardiyanlar yemedi. Kısa, kalın biri, "Sus ulan," dedi. "Öküz gibi böğürüp durma!"

"Ne hakkı var yahu, ne hakkı var? Ekmeğimi o mu veriyor? Ne hakkı var da vuruyor bana?"

Berbat gene atmaca gibi yetişti. Bir, bir daha.

Araya âdembabalar girdiler.

Tavukçu, gardiyanlara sokuldu:

"İnanmayın ağbi, numara!" dedi.

Uzun, zayıf gardiyan güldü:

"Hepiniz numaracısınız, hanginiz değilsiniz ki?"

Olağan şeylerdendi. Gardiyanlar çekip gittiler. Kaya Ali hâlâ yerde, yüzükoyun yatıyordu, işlerin tersoya dönmesinden korkuyor, Kaptan'ın heladan çıkmasını bekliyordu. Kaptan heladan çıktı, ağır ağır geldi, durdu. Yerde upuzun yatan meydancısına uzun uzun baktıktan sonra Berbat'a döndü:

"Ha ne diye dövdün buni, da!"

Berbat, Tavukçu, ötekiler yüklendiler Kaya Ali'ye. Kaya Ali yerden fırladı:

"Yalan, dinime imanıma yalan ağa! Maksatları beni senin gözünden düşürüp yerime kendileri meydancı olmak! Beni çekemiyorlar, tövbe çekemiyorlar beni..."

"Sen nesin de neyini çekemeyelim senin?"

"Çekemiyorsunuz işte!"

"Başladın mı gene? Demin çeneni kırmadım mıydı senin?"

"Kırdın evet, kırmış. Şimdi de kır bakalım!"

"Kıramam mı?"

"Kıramazsın tabii. Kaptan var şimdi, ağam var. Kırsana hadi!"

Kaptan, Berbat'ı kolundan çekti, az önceki gibi tekrardan oturdular.

Tavukçu bıyık altından gülerek Kaya Ali'ye bakıyordu. Kaya Ali bu bakışı gördü, ne demek istendiğini anlayarak sinirlendi, Berbat'a yan yan bakarak, usullacık, "Kenef," dedi.

Ne Berbat, ne de ötekiler duydular. Tavukçu:

"Sonra Kaptan?"

Kaptan'ın başından geçenleri her biri en azından hiç değilse yirmişer, otuzar sefer dinlemişlerdi. Her anlatılışta değişir, başka başka olurdu. Üstünde durmasalar bile, aralarında söyleşip gülüşürlerdi.

Gece yarısından çok sonraya kadar oturdular.

6

72. Koğuş'tan yan yana çıktılar.

Berbat iki gündür söze neresinden başlayacağını kestiremediğinden, Kaptan'a kumar için açılamamış, ama sabahlara kadar sigara üstüne sigara içerek neler düşünmemişti!

Kaptan'ı bir punduna getirip kandırıyor, Sölezli'nin koğuşunda kumara oturuyorlar. Arapları gülüyor, yutuyor, yutuyor, yutuyorlar. Sonra göçüyorlar beyler koğuşuna. Beyler koğuşunda da kumar vardır. Orada da yutuyorlar. Yuttukları paralarla faizciliğe döküyorlar işi. Yün yatak, yün yorgan, yün yastık, deve tüyünden battaniyeler, duvarlarda Sölezli'ninki gibi beyaz kâğıtlara sarılı takım takım elbiseleri... Sölezli gibi tencere kaynatıyorlar her gün, semaverleriyle Sölezli gibi çay pişiriyor, çiftekâğıtlıları fora, misafirleriyle tatlı yarenlikler...

İçini derin derin çekti.

Kaptan sordu:

"Ha ne çekersun içini? Gemilerin mi batti deryada?"

Berbat, "Yok," dedi, "başka..."

Orta kata tam inmişlerdi, müdürün kısa boylu, kedi kadar tıkız odacısına rastladılar. Onları orada göreceğini aklından bile geçirmeyen Bobi Niyazi, ellerini birbirine sürterek, "Ha berekât!" dedi. "Evvelki gün anandan yüz eli gelmiş. Gör bakalım bizi oğlum, baskın basanın!"

Berbat da, Kaptan da biliyorlardı ki Bobi isterse, müdürden uydurduğu izin kâğıdıyla insanı diş ya da hastane dümeniyle jandarma, gardiyan yanında dışarı çıkarabilirdi. Gene biliyorlardı ki, bu dümenle dışarı çıkmak, birkaç saat meyhane, genelev dolaşıp eğlenmek demektir! Onun için, Bobi'nin zarına bakmakta çıkarları vardı.

Kaptan, dün cezaevindeki Kara Hacı'dan altı liraya satın aldığı siyah pantolonunun cebinden çıkardığı bir avuç kâğıt para içinden kırış kırış bir iki buçukluk ayırırken, atik davranan Bobi yeni bir beş liralığı kaptı, yüzüne gözüne sürmeye başladı:

"Ha berekât Kaptan!"

Berbat çok bulmuştu beşliği:

"Ayıp ettin, ama..." dedi.

"Sana ne ulan keriz? Para senin mi? Ne diye taş koyuyorsun?"

Kaptan'a döndü:

"Bu serseriye boş ver, yanında da taşıma. Gözden sürmeyi çeker anam avradım olsun... Ha... işittiklerim doğru mu be?"

Kaptan'ın Hitit heykeli yüzü Bobi'ye döndü:

"Ne işittun?"

"72. Koğuş'ta âdembabalara ziyafet mi çekiyormuşsun?"

Berbat heyecanlandı:

"Tencere kaynatıyor ciğeri iki para etmez serserilere be!"

"Sen yemiyor musun? Sen serseri değil misin keriz? İsmin üstünde, Berbat! Bana bak Kaptan, Sultanahmet'te dilenip Ayasofya'da sadaka vermeye boş ver. Âdembabaları Allah adam edememiş sen mi edeceksin?"

"Doğru..." dedi Berbat.

"Doğruysa... ulan şimdi kötü kötü söyletecen beni... Bana bak sen Kaptan! Bu serserilerin topunun Allah belasını versin. Boş ver topuna. Bu yüz elli, bir fırtına... Her zaman rast gelmez. Beni dinlersen, atla Sölezli'nin koğuşuna, dene şansını. Ya gelir, ya gider!.."

Berbat keyifli bir nara attı:

"Yaşşaaa! Kaç gündür ben de bunu söyleyecektim söyleyemiyordum. Dene şansını, Arabın ya güler, ya da..."

"Gülmezse ne kaybedersin be? Anandan mangır gelmedi farz edersin. Ya bir de gülerse?"

"Gülerse zengin olur be şerefsizim!"

"Şeref mi? Şu'hani sende tonla olan şeref ha?"

Berbat şakaya vurarak güldü.

Bobi, Kaptan'ı elinden çekti:

"Hadi gidelim, ben gidiyorum şansımı denemeye. İstersen sen de gel!"

Kaptan durakladı.

Bobi:

"Niye? Korkuyor musun? Korkma arkadaş. Kimse cebinden mangırını almaz. Oynamazsın istemiyorsan. Bizi seyret. Yörü!"

Öteki elinden Berbat tuttu, biraz da çekerek, Sölezli'nin koğuşundan içeri soktular. Kaptan, boğazlanmaya götürülüyormuş gibi, odaya zorla girdi. Şimdiye kadar hiç girmemişti. O değil, 72. Koğuş'tan hiç kimse girmemişti, sokulmamışlardı çünkü. Ama Kaptan âdembaba sayılmazdı artık. Anasın-

dan yüz elli lira gelmiş, üstünü başını, yerini yatağını düzmüş, millete tencere kaynatmıştı.

Böyle olduğu hâlde, kumar postunun çevresindekiler ne Kaptan'ın ne de ötekilerin farkına vardılar. Yalnız Bobi, postu çevreleyenlerin arasına sokulmuştu bile:

"Selamünaleyküm millet!"

Yutanlar da yutulanlar da ağız ucuyla birer, "Aleykümselam..." sallamakla yetindiler.

Sinirden titreyen eller zarları postun üstünden hırsla kapıyor, fincan içinde sallayıp sallayıp atıyordu. Ortada ellilikler, yüzlükler dönüyor, bir zarda kaybedenin ciğeri yanarken, kazanan sevinçten coşuyordu:

"O yok!"

"Kesme zarımı Hasan!"

"Hakkım arkadaş, keserim..."

"Al bunu!"

"O da yok..."

"Ee, tadını kaçırdın ama!.."

"

Sölezli, deve tüyü renkli güzel bir tiftik battaniyeyle örtülü yataklarına sırtını dayamış, elden ele dolaşan zarlara bakıyordu. Bir kadın yüzünden on sekiz yıla hükümlüydü, altı yıldır yatıyordu. Geçen yıl oğlunun kalbrından ölen babasından binlerce dönüm tarla, mandıra, çiftlik kalmıştı. Karısı vardı, biri kız üç küçük çocuğu. Ama o kumardan başka, ne karı ne de çocuklarının, hatta tarlalarıyla çiftliğinin, mandırasının bile üzerinde durmuyordu.

Sıra ona gelince, altın yüzükler bulunan elleri arasındaki bir tomar paradan çektiği kırış kırış üç tane yüzlüğü kıvırıp oyuna sürdü:

"At bir zar şuna!"

Elinde zarlarla Boşnak Ali, "Serin gel!" dedi.

"Ne serini? Dünya kadar kaybım var. At!"

Mavi gözlü, ufak tefek Boşnak Ali küçük bir duraklamadan sonra zarları salladı salladı attı: Düsse!

Boşnak Ali kırış kırış üç tane yüzlüğü alırken, Berbat, bir kenarda kahroluyordu. Kaptan'ın kulağına eğilip fısıldadı:

"Ah Kaptan, ah!"

Gözü kapıya ilişti. Kaya Ali'yle Tavukçu durmuş onlara bakıyorlardı. Tavukçu değil de Kaya Ali'nin inadına bir sigara yaktı, dumanı halı, kilimlerle kaplı odanın beton tavanına cakalı cakalı üfledi.

Kaya Ali, "Kenef!" dedi hınçla, "Kendini adam belliyor!"

Tavukçu pek bir şey anlamamıştı:

"Kime diyorsun?"

"Sana ne?"

"Ağamıza mı?"

"Ağamıza evet, hemen yetiştir e mi? Yetiştir de madalya al!"

Tavukçu uzun, sivri burnuyla sustu ama, mim koydu. Sorduracaktı ona "Kenef"i.

İçeride kumar hızlanmıştı. Sölezli çılgına dönerek beş yüz lira bastı. Boşnak Ali iki zar sonra onu da aldı. Sölezli'nin ana avratlı, Allah kitaplı küfürleri koğuş duvarlarında parçalanıyor, alışkın, kumarbaz eller zarları kapıyor, atıyor, paraları çekip alıyor ya da yutanın önüne nefretle itiyordu.

Bobi bir ara yanlarına sokuldu:

"Nasıl Kaptan?"

Kaptan cevaplayacakken Berbat atıldı:

"İnsan iki zarda zengin olabilir..."

Kaptan serseme dönmüştü. Yavaşça kalktı. Peşinden istemeye istemeye gelen Berbat'la koğuştan çıktı. Kafasında, az

önceki yüzlükler kaynaşıyordu. Boşnak Ali üç beş zarda bayağı zengin olmuştu. Zar isterse o da olabilirdi.

Durdu. Elleri arkasında, Berbat'a baktı baktı:

"Ya istemezse?"

Berbat hiçbir şey anlamamıştı:

"Ne?"

"Zar."

Berbat heyecanla başladı:

"İstemezse diye düşünmeyeceksin Kaptan. Yutulacağım demeyeceksin, serinkanlı olacaksın. Kör şeytan işi. İstemeyenin yanında bile, istemese de vardır. İstedi mi, Boşnak Ali gibi... Ben Boşnak Ali'nin yerinde olsam..."

Kaptan sözünü kesti:

"Bir daha oynamam!"

"Yaşa. Atlarım beyler koğuşuna, başlarım faizciliğe. Elli lira mı verdim? En azından yüz elli liralık emanet alırım. Sağlama. Ödeyemedi mi, yandı. Yatarım üstüne emanetin. Çok değil, üç beş ayda parayı demetledim mi, Bobi'ye müracaat. Al oğlum Bobi şu onluğu, müdür beyden bir dişçi kâğıdı iyi et. Ondan sonra..."

Bahçeye inmişlerdi. Kaptan gene durdu. Elleri hep arkasında, her zamandan başka, çok başka bir pırıltıyla, içlerinden alev alev yanan gözlerini Berbat'a dikmişti. Soluyordu. Aklına genelev, genelevdeki kadınlar gelince yanakları kızardı. Hafifçe güldü, sonra başını sallayarak yürüdü. Kadınlardan konuşulmasını istiyordu. Kadınlar... Sarı, esmer, beyaz kadınlar, al, yeşil, mavi, sarı elbiseler içinde, geniş kalçalı, uzun boylu kadınlar, hep kadınlar. Bir kadına sahip olmak isterdi. Kadının güzel çirkin olması önemli değildi. Önemli olan, hafta ziyaretlerinde temiz çamaşır, yiyecek getirmesi, hâli vakti yerinde tutuklular gibi cezaevi bahçesinin bir köşesinde diz dize oturmalarıydı. Eli eline değmiş, değmemiş...

Berbat:

"Genelevde birer dost tutarız, dişçi dümeniyle çıktık mı, gider yanlarız. Buradaki genelevde öyle güzelleri var ki!"

Yıllarca önce, köyde komşuluk ettikleri sıra, dağ yolunda sıkıştırdığı Hatice'yi hatırladı. Unutmuştu. Sahi, Hatice. Akça pakça, kara kaş, kara göz... Öyle bir Hatice ya da Fatma, Ayşe uydursa. Ama genelev iyi değil. Dışarıdan birisi olmalı. Haftadan haftaya gelmeli, yiyecek, temiz çamaşır getirmeli...

Kırmızı balıkların dolaştığı havuzun kenarına oturdular.

Havadaki kül renkli bulutları havuzun yosunlu suyunda seyrediyor, konuşmuyorlardı.

Bir saat, bir buçuk saat öylece, konuşmadan kaldılar. Konuşmak, düşlerini, düşlerinin rengini bozacak, tadını kaçıracaktı. Bobi yanlarına kadar gelip, "Mangır derler buna mangır!" diye avucundaki ellilikleri göstermeseydi, daha kim bilir ne kadar öylece kalacaklardı.

"Bak, Sölezli'nin ellilikleri!"

Berbat heyecanla sordu:

"Ne kadar avantan var?"

"Yüz elli lira!"

"Kaç lirayla oturmuştun?"

"Hiç canım. Bende bir onluk vardı, beş de Kaptan'dan iyi ettiydim, hepsi bu. Bak dinle Kaptan, ya gelir ya gider. Sölezli'nin zarı çok kırık bugünlerde. Anam avradım olsun söğüşleyen söğüşleyene!"

Başgardiyanın kuvvetli düdüğü. Kalktılar.

7

Fırtına dinmiş, pırıl pırıl bir güneş 72. Koğuş'un camsız pencerelerinden içeri kalın bir sütun gibi vurmuştu. Âdem-babalar mutluydular. Tatlı güneşe yayılmış, konuşuyorlardı:

"Her zaman tok olmak ne iyi!"

"İnsan rahatça uyuyor..."

"Aç acına bırak. Allah açlığı düşmanıma bile vermesin..."

"Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense. Ya uçurumdan yuvarlanırım, ya kolumu aslan, kaplan koparır, ya yılan sokar. Bazı bazı bağırırmışım..."

"Mışım ne kelime? Öküz gibi böğürürsün hem de!"

"Hiç bilmiyorum. Demek açlığın boku?"

"Pırasa yaprağı, zeytin çekirdeği, kokmuş pilav yemekten çöp tenekesine döndüydük. Kaptan'ın fırtınası daha ne kadar sürer dersin?"

"Allah vere de uzun sürse!"

"Amin. Amin ama... Kaya Ali duymasın, kumara oturup kazanmazsa yüz elli lira ne ki?"

"Berbat ne yapar yapar oturtur!"

Beton Ahmet bambaşka bir şeyden söz açtı:

"Sıcak yemeği, ekmeği bulunca aklıma dişlerimi fırçalamak geldi. Ulan ne adamlarız be. Hani utanmasak, Kaptan be, diyeceğiz, bize diş fırçası alsana!"

Tavukçu, "Dibine yakmayın," dedi.

Bir başkası Beton'u âdeta azarladı:

"Buldukça bunama lan. Sıcak yemek neyine yetmiyor?"

Kara, kuru ama çok haysiyetli Beton:

"Neyime yetmiyor ne demek? İnsan değil miyiz? Fırça da isteriz, karyola da, buzdolabı, radyo da!"

Akşam çok geç yatan Berbat inleyerek uyandı. Yüzüne güneş vurmuştu. Akları kıpkırmızı gözleriyle koğuşa uykulu uykulu baktı, sebepsiz güldü. Sonra kuvvetli sabah güneşinin altında hızla kıvrılarak gerindi. Birden Kaptan'la akşam uyguladıkları şeyi hatırlayınca, uyku, güneşin tatlı sıcaklığı filan silindi. Döndü, koğuşun başköşesindeki yatağında hâlâ tatlı tatlı uyuyan Kaptan'a baktı, imrendi. İçinden böyle bir yatak, yorgan, yastık hasreti geçti. Onun da böyle yatağı, yorganı, yastığı olsa, o da yorganına sıcak sıcak bürünse, öğleye kadar rahat rahat uyusa...

Yanına sokulan Tavukçu'ya, "Benim de böyle yatağım olacak!" dedi.

Tavukçu hemen sordu:

"Kaptan mı alacak?"

"Yok canım..."

"Ya?"

"Bugün Sölezli'nin koğuşunda kumara oturacağız!"

"Sen de mi?"

"Ben de tabii."

"Parayı kim verecek?"

"Kaptan."

"Sahi mi?"

"Şerefsizim ki... Bir yutarsak, Allaaaaah!"

Tavukçu sevinmedi, sevinmedi ama elinden başka ne gelebilirdi? Sevinmiş, bu işten yana görünmeye çalışarak, "Yaşa!" dedi. "İnşallah yutarsınız. Yutunca bana ne alıverecen?"

Berbat, kalın, siyah kaşlarının altından Tavukçu'ya baktı:

"Dua et de yutalım. Yutunca kolay..."

"Kolayı bırak, adını koyalım..."

"Helalinden bir iki buçukluk, nasıl?"

"Canın sağ olsun. Yutarsın inşallah. Ali'ye verme ha!"

"Yok canım..."

Berbat el yüz yıkamaya dışarı çıkınca, Tavukçu da İzmirli'nin yanına gitti. Koca kafalı İzmirli nereden uydurmuşsa sigara içiyordu. Hani sabah sabah aç karnına, harmanlık gidermek için hiç de fena kaçmazdı. İmrentiyle bir baktı, iki baktı. İzmirli oralı değildi. Ulan ne namussuz insandı be!

"Ver iki duman da ben alayım şundan!" dedi.

İzmirli bakmadı bile.

Omuzunu dürttü:

"Şundan iki duman da biz alalım yahu!"

"Omuzumu dürtüp durma lan!"

"Niye? N'olur?"

"Senin gibi deyyusların omuzu dürtülür, hırt!"

"Şakayı bırak. Canım pek çekti be İzmirli..."

"Bana ne?"

"Unutma bunu amma!"

"N'olur?"

"Benim de param olacak, o zaman ben de bilirim...

İzmirli şöyle bir düşündü: Tavukçu'nun parası nerden olabilirdi? Sigarasından aldığı ağız dolusu dumanı burnunun iki deliğinden baca gibi çıkarırken Tavukçu'nun iflahı kesildi. Gözleri, korkunç bir sigara açlığıyla parladı.

"Yapma İzmirli, zulmetme kardeşim!"

"Ne zulmü?"

"İki duman da biz alalım be yahu. Bizim de paramız olur elbet bir gün, Allah bu..."

"Senin nerden paran olur?"

"Dünya bu oğlum. Kaptan'ın aklında mıydı?"

"Boş ver. Denizdeki balığa pazarlık olmaz!"

"Denizdeki balığa değil. Belki de bugün olur..."

"Nasıl? Kimden alacaksın?"

Fısıldadı:

"Berbat'tan."

"Ölme eşeğim ölme de yaz gelsin..."

"Kaptan'la kumara oturacaklar Sölezli'nin koğuşunda!"

"Sana ne?"

"Yutarsa bana helalinden bir iki buçukluk verecek..."

İzmirli boş gözlerle baktı. Tavukçu tekrar asıldı:

"Ver de alalım iki duman!"

İzmirli uzattı. Hani olmayacak şey değildi. Zaten çekilecek yanı da kalmamıştı, atacaktı.

Tavukçu kaptığı izmaritten korkunç bir duman aldı. Gözlerini, ağzını yummuş, soluk almaktan çekiniyordu. Soluk alayım derken dumanın zerresi kaçarsa ya!

İzmirli merakla sordu:

"Demek iki buçukluk verecek?"

Tavukçu'nun gözleri hâlâ yumuk, başını salladı:

"Kıyak be. İki buçuğu alınca ne yapacaksın?"

"

"Ha? Ne yapacaksın iki buçukluğu alınca?"

Tavukçu dayanamadı. Gözlerini açtı ilkin, sonra dumanı istemeye istemeye bıraktı:

"Bakalım."

"Senin yerinde olsam, kumara otururdum. Ya on beş, yirmi yapar ya da mahvolur giderdim. On beş, yirmi vurdum mu da, eh..."

"Ne yapardın?"

"Kaptanınki gibi, iyi bir yatak alırdım kendime. Çimento torbalarının üstünde yatmaktan imanım gevredi... Kemiklerim ağrıyor be!"

"Belki de dediğini yaparım."

"En iyisi o. Nasıl olsa battı balık yan gider bizim hayatımız."

"Zarım bir tutarsa... ha?"

"Belki de tutar oğlum. Tutarsa bana ne alıverirsin?"

Tavukçu şöyle bir düşündükten sonra:

"Yirmiyi aşar, otuzu kırkı bulursam, veririm bir iki buçukluk..."

"Eh... ben de o iki buçuklukla..."

"Kumara mı otursun?"

"Otururum, Allah bu. Allah isterse... ha?"

"Yumurtaya can veren Allah..."

"İkimizin zarı da tutmalı... Ben de otuz, kırk kazanmalıyım. Yatakları bir örnek alırız değil mi?"

"Tabii. Yan yana sereriz..."

"Belki de bu pis koğuştan çıkarız..."

"Otuz, kırkla çıkılmaz. Yüz, yüz elli olursa..."

"Olursa hemen çıkarız."

Berbat, yeni yıkanmış, hâlâ yaş yüzü, yaş saçlarıyla koğuştan içeri girdi. Kaptan da uyanmıştı. Gitti yatağının kenarına bağdaş kurdu. Tavukçu uzaktan uzağa bakıyor, Kaptan'ın sigarasına el atıp atmayacağını merak ediyordu.

Berbat, Kaptan'dan aşırdığı Köylü paketlerinden birini çıkardı. Âdembabalar yeni paketten çıkan semiz, bembeyaz sigaraya hasetle bakıyorlardı. Bunun böyle olacağını hisseden Berbat, imrenen bakışları büsbütün imrendirip ezmek, üzmek, onlardan her bakımdan üstün olduğunu kabullendirmek için elini çabuk tutmuyor, ağır ağır tadını çıkarıyordu. Sonunda sigarayı ağzına aldı, kibriti çaktı, ağır ağır yaktı, dumanları emmeye başladı.

Yalnız Tavukçu, yalnız İzmirli değil, tok karınlarıyla boş çimento torbalarından ibaret yataklarında sırtüstü keyif çatan öteki âdembabalar da sulanan ağızlarıyla dehşetli bir imrenti içindeydiler.

Kaptan yatağında dirsek keyfi yapıyordu. Birden bir gıcık, boğula tıkana öksürmeye başladı. Uzun uzun öksürdükten sonra, "Bok cigara!" dedi.

Yeni paketlerden birini âdembabalara fırlattı.

Paket ânında kapışıldı. Yerden toplanmış izmaritler değil, yepyeni, kız gibi paketten çıkma semiz kefallerdi. Hemen ateşlenerek başlandı duman edilmeye. Gardiyanlar kapıyı açtıkları zaman "serseriler," eskiden olduğu gibi kapıya saldırmadılar. Boş çimento torbaları üzerinde "adam gibi" sigara içiyorlardı.

Gardiyanlardan biri ötekine, "Ne o?" dedi. "Bugün ne oldu bu haşerata?"

"Vallaha bilmem..."

"Cigaralar bupa... Herifler adam gibi cigara içiyor!"

"Kaptan'ın fırtınası..."

"Kaç gün sürer dersin?"

"Ne olacak? Bugün, yarın... Öbür güne kalmaz!"

Öyle olmadı. Kaptan'ın da, Berbat'ın da şeytanları gür,

kılıçları keskin oldu. Zarları her basılanı yedi, yuttu. Ceplerinde ellilik, yüzlüklerin demetleriyle 72. Koğuş'un yolunu tuttular. Sölezli, ille Sölezli küplere bindi, iki sıra altın dişini göstere göstere, bu olmayacak işe attı tuttu, sövdü saydı:

"Yedirmem," diyordu, "yedirmem o serserilere! Bugünün yarını da var. Beş yüz beş yüz, bin bin basacam, alacam ellerinden, kesecem iflahlarını. Yek ekmeğe muhtaç edecem onları!"

Cezaevi haberle çalkalanıyordu. Hiç kimse bu kadar parayı bu "serseriler"e layık görmüyordu:

"Vay serseriler be... İşe bak. Ulan yarın o pis koğuştan da çıkarlar ha!"

"Çıkarlar tabii."

"Kaptan için çok eli açık diyorlar..."

"Öyle diyorlar. Anasından para geldiği zaman koğuşta arkadaşlarına tencere kaynatmış..."

"Berbat? Berbat nasıl?"

"Berbat'a boş ver. Kaptan iyi."

"Bizim koğuşa çağıralım mı?"

"Eli açıkmış madem..."

"Sölezli'yi görme. Öfkesinden mosmor olmuş..."

"Ya Hasan Efe? Hasan Efe'yi sormuyorsun..."

"Ona bakarsan Süleyman Bey, Necip Ağa, Yüzbaşı Kerim ters mers olmuşlar!"

"İmkânı yok yedirmezler onlara!"

72. Koğuş'taysa âdembabalar hora tepiyorlardı. Kaptan'la Berbat'ın boyuna yuttukları haberiyle koğuş öğleden

beri düğün evine dönmüştü zaten. Serseriler işi gücü bırakmış, 72. Koğuş'la Sölezli'nin koğuşu arasında mekik dokumuşlardı. Ağaları yutuyordu, yutuyordu ağaları, boru muydu bu? Her zaman tencere kaynayacak, akşamları tok karınlarıyla dalacaklardı uykuya. Tok karınla uyunan uykunun tadı bir başka oluyordu. İnsan korkunç rüyalar görmüyor, genç, güzel kadınlarla düşlerinde sevişiyor, iliklerine kadar ısınıyordu. Tokluk gibi var mıydı? Yaşasın dı tokluk!

Kaptan hep o Hitit heykeli ağırlığıyla koğuş kapısında dikilmekte, koğuşu gözden geçirmekteydi. Kırık camları, duvarlarında ezilmiş tahtakurusu kanları, tozlu ufacık ampulüyle bu koğuş gerçekten de çok pisti. Yanı başında çatık kaşlarıyla çalımlı çalımlı dikilen Berbat'a döndü:

"Koğuşumuz çok pis!"

Berbat huylanarak, "Bize ne?" dedi.

Kaptan'ın esmer yüzünü koyu, sinirli bir gölge yalayıp geçti. Bakmadı Berbat'a. Önünde alesta bekleyen Tavukçu'yla ötekilere emretti:

"Alın şu on lirayı. Gidun başgardiyana. Versin bir buyuk ampul!"

Berbat bozulduysa da belli etmedi.

Tavukçu parayı kapıp fırlarken, ötekiler peşi sıra seğirttiler. Berbat da en geriden. Serserileri kollayacak, Kaptan'a madik atmalarına engel olacaktı. Serseriler önde, Berbat arkada, merdivenler inip yarı karanlık dehlizler geçtiler. Tel örgünün yanında Katil Hilmi'ye rastlayan Berbat saygıyla durdu. Hilmi yirmi dört yıla hükümlü olduktan başka, cezaevinde bıçağı en keskin kabadayıydı.

Sertçe sordu:

"İşittiklerim doğru mu Berbat?"

Berbat heyecanla:

"Ne işittin ağa?"

"Sölezli'yle ötekilerin iflahını kesmişsiniz..."

"Kestik sayende..."

"Ne kadar avantadasınız?"

"İkimizinki var bir beş altı yüz..."

"Aferin be!"

"Ne yapalım ağa, şeytanımız gür oldu..."

"İyi iyi. O koğuşta oturmazsınız artık tabii."

Berbat'ın dertleri depreşti:

"Bana kalsa oturmam ama, Kaptan..."

"Orada mı kalacak?"

"Öyle görünüyor. Serserilere para verdi, koğuşun ampulünü değiştirtecek. Tutmuş tencere kaynatıyor âdembabalara. Yahu bırak be dedim, Allah'ın acımadıklarına sen mi acıyacaksın?"

Hilmi elini omuzuna koydu:

"Boş ver o deliye..."

"Ne yapayım?"

"Ne yapacaksın, o koğuşun tapusunu almadın ya! Bizim koğuşa gel. Bu gece benim yatakta idare ederiz. Yarın iyi bir yatak alırız sana. Esrar, afyon satışlarından da hisse veririm, kumar da oynatırız..."

Berbat sevinçten çıldıracaktı. Cezaevinin en namlı, bıçağı en keskin ağası onu koğuşuna davet ediyordu!

"Peki," dedi, "peki ağa!"

Tel örgünün öbür yanında kendisini bekleyen Tavukçu'yla ötekilerin yanına gitti. Yüzlerine bakmaktan utanarak, "Haydi gidin siz," dedi. "Ben bundan sonra Hilmi Ağa'nın koğuşunda eyleşeceğim!"

Kaya Ali sevindiği halde, "Niye?" diye sordu.

"Keyfimin kâhyası mısın lan? Nikâhım size kıyılmadı ya!"

Tavukçu sordu:

"Kaptan'a ne diyelim?"

Berbat, pantolon cebinden çıkardığı beş kirli, kırış kırış on liralığı uzattı:

"Oyuna otururken elli lira borç almıştım. Alın verin. Kusura bakmasın..."

Berbat'la Katil Hilmi yarı karanlık merdivenlerde yan yana kayboluncaya kadar arkalarından baktılar. Tavukçu içini çekti. Kaya Ali, "Hey gidi arkadaşlık hey!" dedi.

İzmirli yere tükürdü.

Beton, "Çok kahpeymiş," diye söylendi.

"Kaptan ifrit olur şimdi..."

"Ne ifrit olacak? Bizi istemeyeni biz de istemeyiz be. Cehenneme kadar yolu var. Katil Hilmi iki günde soluğunu keser onun!"

"Tabii. Dönüp dolaşıp geleceği yer 72. Koğuş'tur..."

"Kim bakar o zaman yüzüne?"

"Çeneyi bırakın da kendi dalgamıza bakalım!"

Başgardiyanın yolunu tutmadan önce, Tavukçu, "Ampulü biz isteyelim," dedi.

"İsteyelim. Berbatsız isteyemez miyiz?"

"Niye isteyemeyelim?"

Başgardiyanın kapısına gelmişlerdi ama, hiç kimse önce girmeye yanaşmıyordu.

Kaya Ali:

"Yoksa girmeye korkuyor musunuz?"

Bakıştılar, yutkundular.

Tavukçu:

"Korkmaya korkmuyoruz ya..."

"Eee?"

"Başgardiyan bizim sözümüzü dinler mi dinlemez mi?"

"Mesele burada zaten..."

"Ya kovarsa?"

"Tokatlarsa ya?"

Kaya Ali, Berbat'tan aldığı beş onluğu sallayarak, "Hiçbir şey yapamaz!" dedi. "Yürüyün. Para derler buna!"

Tavukçu, "Doğru," dedi.

Doğruydu ama, ne olur ne olmaz, kimse Kaya Ali'nin peşinden gitmedi. Kaya Ali kapıyı vurup girdi. Esmer başgardiyan cezaevi karakol komutanıyla yarenlik ediyordu o sıra. Kaya Ali'yi görünce yüzü asıldı:

"Ne var?"

Kaya Ali ürktü. Başgardiyanın omuzu üzerinden duvardaki takvime gözü kaydı. Takvim, 1941 yılı şubatının yirmisini gösteriyordu.

"Ne istiyorsun ulan?"

"Ampul," dedi Kaya Ali. "Büyük bir ampul verin bizim koğuşa!"

Başgardiyan güldü.

"Ne güldün başefendi?"

"Ne mi güldüm? Ulan siz kim, ampul kim?"

"Niye başefendi? Biz insan değil miyiz?"

"Değilsiniz ya, insan mısınız? İnsan olanın 72. Koğuş'ta işi ne?"

Kaya Ali içini çekti:

"Ah be başefendi, sizin yanınızda hiç piyasamız yok..."

"Yok tabii. Piyasası olan adam ot otlar mı? Çöp tenekesinden karnını doyurur mu?"

"Doyurmaz, doyurmaz amma, keyfimizden değil başefendi. Kim ister ot otlamayı, çöp tenekesinden karnını doyurmayı?"

Karakol komutanı sigarasını tablada ezdi:

"Doğru söylüyor. Ver ampulü, hadi ver!"

"Kaç kere verdik başçavuş. Her seferinde de söküp sattılar. Bunların koğuşunu gördün mü sen? Tahta namına ne varsa kırıp yaktılar. Bunlara Allah can vermiş alamıyor. Bu kış

kıyamette, o buz gibi betonda bir gömlekle yatar kalkarlar da gene bir şey olmaz. Sen, ben olsak zatürree hazır. Bas haydi, ampul mampul yok size!"

Kaya Ali heyecanla, "Parasıyla başefendi!" dedi.

Cebindeki on liralıklardan birini çıkarıp gösterdi.

Başgardiyan şaştı:

"Nerden aldın o parayı?"

"Ağamın!"

"Ağan kim?"

"Ahmet Kaptan..."

Her şeyi birden kavrayan başgardiyan yumuşadı:

"Kaptan paralarını sende mi saklıyor?"

"Bende saklıyor. Meydancısıyım..."

Başka bir şey sormadı. Dolaptan irice bir ampul aldı, uzattı.

"Para başefendi?"

"Hadi bas hadi!"

Elinde ampulle Kaya Ali gururla çıktı, ötekileri bulamadı. "Korkaklar!" diye düşündü. Yalnız İzmirli, kısımlara inilen merdivenin oraya sinmişti.

"Aldın mı?"

"Aldım tabii..."

"Yaşşa be. Bir şey demedi mi?"

"Ne diyebilir? Ötekiler nerde?"

"Başgardiyandan korkup kaçtılar!"

"Enayiler. İnsan başgardiyandan korkar mı?"

"Sen korkmuyor musun?"

"Nesinden korkacağım?"

"??.."

"O da senin, benim gibi insan!"

"Eskiden korkardın ya?"

"Sen şimdiye bak. Mangırımız var oğlum."

Koğuşun yolunu tuttular.

Kaptan hep o Hitit heykeli ağırlığıyla oturmuş düşünüyordu.

Kaya Ali:

"Kaptan! Senin Berbat var ya..."

Elini hırsla kaldırdı:

"Kes. Etme gürültu!"

"Katil Hilmi'nin koğuşuna gitti..."

"Kes deyrum sa!"

Öyle bir baktı ki, Kaya Ali yuttu. Çevresine bakındı. Demek söylemişlerdi? Aklına cebindeki paralar geldi.

"Ne bu?"

"Berbat verdi. Senden borç almış..."

Kaptan paraları aldı, cebine soktu:

"Yak mangalı, al patates, al et, al soğan, al yağ..."

On lira uzattı.

İlkin Kaya Ali, Tavukçu, İzmirli, sonra Beton koğuştan fırladı. Sevinçten uçularak merdivenler inildi, uğultulu dehlizler, koridorlar geçildi, bakkalın yolu tutuldu. Kaplarına sığamıyorlardı. Bu akşam da sıcak yemek yiyecekler, üstüne çay içeceklerdi.

"Ne adammış be!"

"Kim? Ağam mı?"

"Hepimizin ağası oğlum!"

"Doğru ama, asıl benim..."

"Niye?"

"Anasından para geldiği müjdesini ilkin ben verdim!"

"Ne bakıyon ona?"

"Bakarım tabii. Bakılmaz mı?"

"Ben de Berbat'ı haber verdim oğlum!"

"Yalnız sen mi?"

"Biz de yanında değil miydik?"

Kaya Ali merakla sordu:
"Berbat'ı duyunca kızdı mı?"
"Belli olmuyor ki kızıp kızmadığı!"
"Ulan ne adam be!"
"Adamın tekesi..."
"Tekesi ki tekesi!"

"?.."

8

Ertesi, daha ertesi günler de Kaptan'ın şeytanı gür, kılıcı keskin oldu. Tarla, ev, dükkânlarından başka zeytinlik sahibi Sölezli hop kalkıp hop oturuyordu:

"Ulan beş kuruşluk bir âdembaba kessin iflahımı ha? Anam avradım olsun onu yek ekmeğe muhtaç edeceğim!"

Hop kalkıp hop oturan, yek ekmeğe muhtaç etmekten söz açan yalnız Sölezli değildi. Hırsızlıktan beş yıl on güne hükümlü Süleyman Bey, adam öldürmekten on sekizlik Necip Ağa, Onbaşı Kerim, Boşnak Ali filandan başka bütün bir cezaevi. Nasıl olurdu? Olacak şey miydi? Düne kadar çıplak ayaklarıyla kirli betona basan, devlet babanın verdiği kara, kuru tayından başka geliri olmayan pis bir âdembaba onları nasıl olurdu da soyup soğana çevirirdi? Şans mı? Kader, kısmet, talih mi? Şans, kader, kısmet, talihi beş kuruşluk bir

âdembabaya nasip edip kendilerini onun yanında küçük düşüren kuvvet ister şeytan, isterse Allah olsun...

Basıyorlardı küfürü.

En ağır sözlerle birlikte savrulan küfürler Kaptan'ın eski, ağır Hitit heykeli sessizliğinde parçalanıyordu. Ona kalsa artık kumara filan oturmazdı. Tersoya düşüp "yek ekmeğe muhtaç" olmaktansa, aldıklarıyla yetinir, iyi kötü geçinip giderdi. Ama bırakmıyorlardı. Sabahleyin koğuşlar açılır açılmaz damlıyordu haberciler:

"Kaptaaan!"

Anlıyordu. Hiçbir şey sormadan takılıyordu peşlerine. Bütün geceyi uykusuz geçirmiş Sölezli sabırsızlıkla beklemektedir. Öteki yanıklar da gelince başlanıyordu yeni bir umutla.

O akşam gene Sölezli'nin koğuşundaki öfkeli bakışları ardında bırakıp omuzunda kalın siyah gocuğu, 72. Koğuş'un kapısında durdu. İçeriye uzun uzun baktı. Kazanıyordu, hem de hiç kaybetmemecesine. Kaybedenlerse sonuna kadar gitmeyi göze almış görünüyorlardı. "Artık yeter. Günün birinde tersoya gelip yek ekmeğe muhtaç olmaktan korkuyorum!" demeyi kendine yediremeyeceği için, belki de tersoya gelecek, günlerdir yuttuklarını yitirecekti.

Şu hâlde?

Kaya Ali'yi çağırdı:

"Yarın çık başgardiyana, ver parasını, iste kireç. Badanalıyalum bu pis duvarları!"

Tavukçu, İzmirli, Beton filan çevresini sevinçle aldılar. Bu Kaptan, ah bu Kaptan ne adamdı, ne bulunmaz adamdı! Öl dese ölürler, gidin filanı vurun dese ikiletmezlerdi. İnsanlardan yüzde doksan dokuzunun karşılıksız, yaralı parmağa bile işemeyeceği bir dünyada o...

Kocaman tencere yalanıp yutulduktan sonra çaylar içildi, sigaralar fora, Kaptan'ı koğuşun dışarılara bakan penceresin-

de bırakıp, elleme kömürü ateşiyle tepeleme dolmuş mangalı çevrelediler.

Kaya Ali, "Sabahleyin erken kalkalım!" dedi. "Gardiyanlar koğuşları açtı mı, ben atlarım başgardiyana..."

İzmirli başını salladı:

"Kireç dalgası değil mi?"

"Tamam."

Beton içini çekti:

"Bu adamın iyiliğini nasıl ödeşeceğiz bakalım..."

"Ödeşemeyiz ki..."

"Ödeşmeyi boş verin de... yarın duvarlar nasıl olacak, ha?"

"Ayna, ayna şerefsizim!"

"Sölezli'nin duvarları gibi!"

Kaya Ali mırıldandı:

"Camlarla çerçeveler de olsa..."

Dışarıda yağmursuz, karsız, buz gibi ama pırıl pırıl bir gece vardı. Kaptan'ı çıldırtan, kendi kendine konuşturan bir gece. Pencere demirlerine kollarını geçirmiş, müdürün meydancısı Bobi Niyazi'yi düşünüyordu: Berbat basıp gitmese de şimdi burada olsa, o gece konuştukları gibi, Bobi'yi ayarlar, hastane ya da dişçi dümeniyle müdürden bir kapı kâğıdı...

Rakının, şarabın, fasulye pilakisinin, Çingene palamudunun tadını unutmuştu yıllar yılı. Eh be, ne günlerdi o günler! Seferden dönmüşlerdir. Sulusepken, ayaz, vıcık vıcık yerler. Sürmeneli'yle kaldırmışlardır gocukların yakalarını. Köprü, kirli kurşuni deniz, ıslak mavnalar... Lakin Sürmeneli... Eh o da çoluk çocuk sahibi. Hem ne bilsin yıllardır burada yattığını? Bilse arar, sağlama arar, aramamazlık etmez. Bilmiyor. Mesele orada değil, geniş adımlarla geçerler köprüyü. Eminönü, Balıkpazarı, Rum oğlunun meyhanesi. Tıklım tıklım. Uzun favorili Rum oğlu bulmuş kafayı, alafranga bir türküyle meyhaneyi kiliseye çevirmektedir Hiç kimsenin aldırdığı

yok. Millet dalmış Çingene palamuduna. Sürmeneli kırmızı soğanla lakerdayı severdi. Bir de sardalyeyi. Sardalyeyi değil de kırmızı soğanı o da severdi. Son gece miydi o gece? Kar savruluyordu lapa lapa. Meyhane kokusu yüklü nefesleriyle çıkmışlardı meyhaneden de Aysel'e rastlamışlardı kıyıda. Eh be Aysel! Güzel değildi pek öyle ama, içli bakışları vardı. Zavallıydı. Kurtulmak istiyordu. "Öleceğim ya da öldüreceklər!" diyordu. Ölümden değil, öldürülmekten korkuyordu. Sevmiyordu bu hayatı, fahişeliği sevmiyordu. "Elimden gelmiyor. Eğlendiremiyorum. Numara yaptığımı sanıyorlar, dövüyorlar beni. Halbuki, vallahi beceremiyorum. Bu yüzden geneleve bile almadılar. Alsalar, hiç olmazsa boğazım çıkardı!"

Kaptan içini çekti.

Sürmeneli'den fena korkmuştu Aysel. Korkulacak kadar da vardı hani. Bıyık pala, kaşlar püskül, saçlar kara kara, lüle lüle, uzun uzun, fırlamışlar gemici kasketinin altından. Nasıl kaçmış, Kaptan'a nasıl sığınmıştı!

O Aysel olsaydı şimdi... Adresini bilse, para gönderir, mektup yazar, "Acele gel!" derdi. Gelirdi Aysel. Tutardı ona yakın mahallelerde bir oda bir mutfak, verirdi şu kumar parasından altı aylığını peşin, atardı kadını... Nikâh bile kıydırırdı be!

Gırtlağı parçalanırcasına öksürdü.

Kıydırırdı tabii, vız gelirdi herkes. Burada kim, ne bilecekti Aysel'i? Görüşme günlerinde gelir, avlunun kıyısında bir yana çekilirler, diz dize, soluk soluğa...

Yeni bir sigara yakmak için davranınca, Kaya Ali'yle Tavukçu kibrit koşturdular ama Kaptan, kendi kibritini çıkardı ağır ağır, ağır ağır çaktı, ağır ağır ateşledi.

Kaya Ali, "Ağa!" dedi.

Kaptan bakmadan sordu:

"Ha?"

"Arkadaşlar diyor ki..."

"Ne diyor?"

"Yarın badana yapacağız duvarları amma..."

Döndü:

"E?"

"Hiç, yapacağız evvel Allah..."

"Peki?"

Tavukçu, Kaya Ali'yi dirsekledi.

Kaptan:

"Ne dedi?"

"?.."

"Ne dedi be?"

"Hiç canım. Dedim ki, adam size tencere kaynatıyor, çay kaynatıyor, cigara da veriyor. Daha ne istiyorsunuz? Doğrucası da böyle. Tencere kaynat, çay kaynat, cigara ver, duvarları badanalattır..."

"Ne dediklerini ne için söylemezsun?"

Tavukçu araya girdi:

"Bu âdembaba milletinde ar, haya, namus arama ağa!"

Kaptan birden patladı:

"Ne diyorlar deyrum sa!"

"Diyorlar ki, ağamız gibi ağa yok. Allah her tuttuğunu altın etsin, kesesine Halil İbrahim bereketi versin ya, mangaldaki kömürlerin sıcaklığı camsız pencerelerden uçup gidiyor diyorlar senin anlayacağın..."

Anlamıştı anlayacağını. Anlamıştı ya, zaten aklındaydı onun da. Pencereleri camlatsa, çerçeveletse... Günün birinde nasıl olsa Sölezli'yle ötekiler iflahını keseceklerdi.

"Yarın hatırlat!" dedi.

İkisi iki yandan başladılar:

"Sağ ol ağa, var ol ağa..."

"Allah taş deyi tuttuğunu..."

"Altın etsin, kötü gün göstermesin!"

Müjdeyi verince, mangalı çevreleyenler eski şapkaları tavana atıp tuttular.

"Demek camlar takılacak?"

"Takılacak amma, çerçevelerin de yapılması lazım!"

"Ukalalık etme. Ağamız senin kadar bilmiyor mu?"

"Bilmiyor dedim mi?"

"Diyemezsin ki..."

"De de bak!"

Beton kısa kesmek için, "Çıngarı bırakın," dedi. "Camlar takılsın da ister çerçeveli, ister çerçevesiz. Yeter ki takılsın!"

"Takılacak..."

"Takılınca..."

"Takılınca mangalın ateşi koğuşta kalır, bütün gece..."

"Yalnız bütün gece mi?"

"Gündüz de..."

"O zaman..."

"N'olur?"

"İyi olur, kıyak olur ya..."

"Ee?"

"Yatak da olsa hani, olmaz ya..."

Tavukçu:

"Su koyuvermeyin! Yüzü bulunca..."

"Astarı da ister bunlar!"

"Ne o Beton Ahmet? Bunlar kim? Sen de bizden değil misin?"

"Sizin koğuştanım ama, sizden değilim!"

Kaya Ali sertçe döndü:

"Niye? Bizden ne farkın var?"

"Ben orta sondan belgeliyim oğlum!"

"Onu yiyen geçen sene öldü!"

Beton sinirli sinirli döndü:

"Varsa içinizde benimle imtihan olacak çıksın!"

Oradakileri gözden geçirdikten sonra, sordu:

"Üç virgül bir, dört nedir?"

Tavukçu, "Demek," dedi, "yarın çerçeveler de..."

Kaya Ali:

"Niye? Beraber sormadık mı?"

Beton yüksek sesle, "Enayiler, cahiller!" dedi. "Daha Pi'yi bilmiyorsunuz be! Ulan sizin yerinizde olsam insan diye gezmem be!"

Gardiyanlar sabahleyin koğuşu açtıktan az sonra Sölezli'nin koğuşundan haberciler gene geldi:

"Kaptaaaan!.."

Çıkmadan önce Kaya Ali'yi kenara çekti, koğuş duvarlarının badanasını unutmamasını sıkıladı. Kaya Ali, Tavukçu, İzmirli filan hep birlikte başgardiyana gidip bir teneke yanmış kireç aldılar. Kaya Ali eskiden duvar işçiliği, badanacılık yaptığından biliyordu bu işleri. Kireci karıştırırken, ötekiler paçaları çemirlemeye başladılar. Kaptan öğleye doğru koğuşa döndüğünde bembeyaz duvarlarla karşılaşınca, sevindi. Az kalsın nara atacaktı. Tuttu kendini. Sonra, "Şimdi geldi sıra yataklara!" dedi.

Âdembabalar kulaklarına inanamadılar. Yoksa Kaptan yatak mı alacaktı onlara?

Tavukçu tekrarlatmak, aslını öğrenmek için sordu:

"Ne yatağı ağa?"

Hemen karşılığını vermedi. Gözleri beyaz duvarlarda, uzun uzun baktı. Sonunda kesti attı:

"Bulun kendinize yatak, yorgan, yastık. Verevim parasını!"

Koğuştan çıktı.

İzmirli sevinçle Tavukçu'nun üstüne atıldı, bir çelmede adamı betona yıktı. Tavukçu'nun canı yanmıştı ama, küfürün, sızlanmanın, hele ana avrat sövmenin sırası değildi. Kaya Ali şakadan yediği bir tekmeye aldırmadı. Yalnız Beton, "Bana takılmayın arkadaşlar, şakayı sevmem!" dedi.

Dedi ama, hürya üstüne. Bir karakucak, sonra bir kargatulumba. Kupkuru Beton havaya tüy gibi kaldırıldı, götürülüp Kaptan'ın yatağına atıldı. Kaya Ali bu kadarını aşırı bularak çıkıştı:

"Ağamızın yatağıyla şaka yok arkadaşlar! Bak, sonra külahları değişiriz!"

Kaptan koğuşa dönünce tüm sululuk şıp, kesildi.

Çeyrek saat sonra cezaevi koridorları âdembabaların yaygaralarıyla doldu:

"Yatak sataaan!"

"Hani ya zorlu bir yatak yorgan sataaan!"

"Yatak satan, yorgan sataaaan!.."

İkindiye doğru bu iş de bitti. İçleri paçavra ya da kıtık dolu yatak, yorganlar koğuşa getirildi, duvar diplerine yan yana serildi. Bütün bu işleri Kaya Ali düzenliyor, hiç kimse başkaldırıp taş koymuyordu.

Sölezli'nin koğuşundan omuzunda siyah gocuğuyla dönen Kaptan arkadaşlarını yataklarında dirsek keyfi yapar görünce, kaba Hitit heykeli yüzü yumuşadı, gözleri parladı. O da yatağına geçti. Sevinçten ağlayacaktı. Tertemiz, bembeyaz duvarlar arasında elle tutulacak bir ferahlık vardı.

Kaptan heyecanla Kaya Ali'yi gene ödevlendirdi:

"Git yarın marangoza, yapsunlar çerçeveleri, taksunlar camları. Gelsin alsunlar parasını benden!"

Öyle de yapıldı. Kim bilir hangi insafsız karakışta parçalanıp koğuş betonunda yakılan çerçeveler yeniden onarıldı,

camlar takıldı. Tepeleme, kıpkırmızı mangal odayı iyice ısıtıyor, ateşin sıcaklığı camsız pencerelerden uçup gitmiyordu.

Daha sonraları üst baş, ayakkabılar uyduruldu. Artık hiçbir âdembaba betona çıplak ayaklarla basmıyordu. Herkesin iyi kötü bir ceketi, bir pantolonu olmuştu. Kara, kuru yüzlere renk gelmişti, gözlerin içleri gülüyordu. Ot otlamak, çöp tenekelerinden yiyecek aramak tarihe karışmıştı.

Toklukla birlikte 72. Koğuş'a edep, haya, ar, namus da girmişti. Başka koğuştan misafirler geliyor, başka koğuşlara misafirliğe gidiliyor, çaylar kaynıyor, kahveler pişip bol bol sigara içiliyordu.

Sölezli'ye gelince... Hâli hâl değildi onun. Öfkeden bir deri bir kemik, kendi kendini yiyor, para için köye haber üstüne haber yolluyordu. İlk zamanlar para bol bol geldi ama, sonraları tavsadı. İsteyişin sonu gelmiyordu. Zaten bilirlerdi mallarını. Kumara kendini kaptırdı da başladı mı, yutsun, yutulsun, günlerce sürer giderdi.

Postayı kestiler. Zeytinlik, tarla, dükkân, ev onundu gerçi, dilediğince davranmak hakkıydı ama, evinde karısı, çocukları, sırtında da yatılacak yılları vardı daha.

İfrit oluyordu. Koğuşundaki halılar, kilimler, kat kat elbiselerle semaver filan satılıp paraya çevrildi, paraların büyük bir kısmı da Kaptan'ın cebine girdi.

9

Nisan 15'ten sonra havalar düzelip güneş dünyaya tatlı ısısıyla yepyeni bir canlılık verince, kuru dallarda tomurcuklar patlamış, çevre koyu yeşillere bezenmişti. Süsenler, cılız avrat otları, yoncalar daha çok kadın hükümlülerin barındırıldığı kırmızı kiremitli yapının oralara, kadınların ikindileri hava almak için çıkarıldıkları kapı önlerine yeşil bir halı gibi yayılmıştı.

İkindileri kadınlar kırmızı kiremitli yapılarının önündeki bu yeşillikte birbirlerine sokularak ağır, uslu oturuyorlardı sözde. Sözde erkek cezaevi koğuş pencerelerine yığılmış erkek hükümlülerin attıkları lafları işitmiyorlar, göğüslerini yumruklayışlarını görmüyorlardı. Aslında değil işitmemek, değil görmemek, yıllar yılı kadınsız gecelerin korkunç açlığını taşıyan soluyuşlarını, erkeklerin sigara kokusu yüklü sıcaklığını enselerinde, hırsla titreyen kara bıyıklarının uçlarını

boyunlarında, boğazlarında duyuyor, kuduruyorlardı. Ah şimdi laf söz anlamaz, vurdumduymaz kilitler insafa gelip açılsa da, besiye çekilmişe benzeyen azgın boğalar üstlerine saldırsalardı!

"Ah!" dedi Dereköylü Hatice. "Hani o günler?"

İri siyah gözlü Fatma iç geçirdi:

"Bizi parçalarlar tekmil!"

"Parçalasınlar kız, etimi lokma lokma etsinler..."

Kılıırtıyla güldüler. Kapı gardiyanının kupkuru karısı kadın gardiyan, elindeki yün örgüden başını kaldırıp arkasına baktı:

"Ne o gene, aygır kokusu almış kısrak gibi kişnediniz?"

Yeni bir kişneme.

"Tuh size. Utanmıyorsunuz değil mi?"

Kuru Nedime:

"Ne var utanacak?"

Dostunu kocaman ekmek bıçağıyla Mercan'dan aşağı kovalayıp kuluncundan vurmaktan on sekiz yıla hükümlü olduğunu bildiği için oldubitti çekinirdi. Cevap vermedi. Vermedi ama, Nedime yine de peşini bırakmadı:

"Gece herifini koynuna çek yat, gündüz gel burada bizi ayıpla. Yağma yok kızım. Erkek diye taşa saplanıyoruz açıkçası!"

Doğruydu. Erkek yerine erkeklerin kirli çamaşırlarıyla sabahladıkları, kirli, lekeli külotları, gömlekleri yüzlerine gözlerine sürdükleri de yalan değildi.

Bobi'nin, parçası on kuruşa yıkatmak üzere getirdiği erkek hükümlülerin kirli çamaşırlarıyla ne hayaller kurulmaz, sabahlara kadar neler düşünülmezdi.

Gardiyan kadın, "Doğru," demek zorunda kaldı. "Allah yardımcınız olsun!"

"İnsan doğru oturup doğru konuşmalı. Ben kırkımı aştım, bu, bu ya? Şu kaşa, şu gözlere, şu gerdana bak!"

Ayşe kıpkırmızı kesildi ama memnundu. Dostuyla bir olup elli beşlik kocasını ahırda baltayla parçalamış, ipten kendini zor kurtarmıştı. Yatılacak daha yirmi iki yılı vardı. "Allah bir sebep halk etmezse"* kırk dört yaşında çıkacaktı ki, Nedime bir gün, "Ondan sonra at kendini dereye!" demişti.

Bobi o sıra bir kucak kirli çamaşırla deli deli gelmeseydi, Nedime'nin çenesi kolay kolay durmayacaktı. İpince, simsiyah kaşlarıyla Bobi'ye çapkınca baktı:

"Ne o gene orospu çocuğu?"

Bobi:

"Çamaşır getirdim size anneciğim."

"Sağ ol yavrum. Sağ ol ama, o çamaşırlar gene korkarım Güzel Fatma'ya geldi?"

"Yok sana mı gelecekti lahana turşusu?"

"Zina"dan tutuklu Güzel Fatma kara kaş, kara göz, simsiyah saçlarıyla azgın bir kısrak gibi fırladı yerinden. Bobi'nin yanına geldi:

"Kimden?"

Sölezli, yahut o ayar zengin hükümlülerin çamaşırlarına öylesine alışmıştı ki, gene onların birinden sandı. Bobi, "Kaptan'dan!" dedi.

"Kaptan'dan mı? O da kim?"

"Kilimci. Ulan asıl para babası bu şimdi!"

"Yeni mi düştü?"

"Yeni düşmedi ama, yeni kalınlaştı!"

"Nasıl?"

Bobi her şeyi uzun uzun anlattı. Sonunda, "Karı budalasının biri," dedi. "Nene lazım senin? Yıka, al mangırını, şükret Allah'ına ama, Bobi'yi de kollamalı. Yoksa anam avradım olsun taş korum tekerine!"

---

* Yaratmak.

Gardiyan kadın başını sertçe kaldırdı:

"Çamaşırları bırakıp defolsana Bobi!"

Bobi çamaşırları Fatmaya verdi, gardiyan kadının yanına geldi:

"Korkma ablacığım, Fatmanı yemem. Bu seferki çamaşırların sahibi titiz de onu anlatıyordum..."

Nedime takıldı:

"Gel beni ye Bobi!"

"Seni mi? Allah yazdıysa bozsun. Seni yemek için bir ton bal ister!"

"Ya... demek hemşerini madara ediyorsun?"

Bobi, "Yok yok..." diye hızla uzaklaştı. Ta karşıdaki başgardiyanı görmüştü. Elinde düdük, kara kara dikiliyordu gene. Yanına gidince sordu:

"Ben sana karılarla çene etme demiyor muyum?"

Bobi yılıştı, gerçekten bir kedi gibi yaltaklanmaya, başgardiyana sürtünmeye başladı:

"Diyorsun babacığım. Ben senin sözünden çıkar mıyım hiç? Kahpeler beni çeneye tuttular da ellerinden zor kurtuldum. Kahve içecen mi kahve? İstersen Boğaziçi cigaram da var!"

"Nerden esti?"

Kaptan'dan demeyi uygun bulmadığı için, "Üzümünü ye, bağını sorma başefendi!" dedi.

İdarenin taş merdivenini birkaç sıçrayışta çıktı, ta dipteki küçük odasına gitti. Bu oda yalnız Bobi'nin değil, cezaevi kaleminde ya da öteki gardiyanların yardımcılığında çalıştırılan mahpus meydancıların ortaklaşa kullandıkları daracık, rutubet kokan bir odaydı. Çabucak başgardiyanın kahvesini pişirdi, odasına götürdü. Boğaziçi sigarasını da önüne paketiyle koydu.

"Ben gidiyorum. Başka bir emrin var mı?"

"Yok."

Odasına döndü, küçük tahta sandığının üzerine oturdu:

Şu Kaptan budalasını nasıl söğüşlemeli, elindeki demet demet mangırlardan nasıl uçlanmalıydı? Dün, önceki gün uzun uzun anlatmıştı öteki hükümlülerin kirli çamaşır dümeniyle karılara yolladıkları mektupları. Dinlerken gözleri parlamıştı enayinin. Utanmasa, "Benden de götürür müsün?" diyecekti ama utanıyordu, besbelliydi bu. Hatta hastane ya da dişçi dümeniyle müdürden kapı kâğıdı almasını bile söyleyememişti. Değil mi ki utanıyor, açılamıyor, kendi açılsa ne olurdu sanki?

İçinde çayını, kahvesini, şekerini, sigarasını sakladığı sandıktan kalktı, kısımlara açılan meydan yerine indi. Kısa boylu Tatar gardiyan meydan yerine bakıyordu o an. Birbirlerini hiç sevmezlerdi. Daha doğrusu Tatar, müdürün meydancısıyım diye sıra gardiyanlarına boş verişine tutuluyordu.

"Ne o gene? Ne var?"

Bobi, "Aç!" dedi.

"Nereye gideceksin?"

"Aç yahu, kısımlara geçecem be. Başefendinin emri var..."

"Başefendinin emri," Tatar gardiyanın belini büktü. Yoksa bilirdi ona yapacağını. Hoş, nasıl olsa hesaplaşacakları, burnundan getireceği gün gelecekti.

Kapıyı küfürle açtı, arkasından, "Eh," dedi. "Bir gün elime düşersin elbet!"

Bobi duydu, aldırmadı. Müdür, sonra başgardiyan arkası olduktan sonra Tatar ne yapabilirdi?

En üst kattaki 72. Koğuş'un kapısında karşılandı gene. Kaptan elinden tuttu, yüzüne çocuksu çocuksu bakarak, bir şeyler söylemesini, çamaşırları verdiği Güzel Fatma'nın nasıl karşıladığını anlatmasını bekledi. Bobi de bunu sezdiği hâlde aldırmadı, oralı değil davrandı ilkin. Kaya Ali, Tavukçu filan

yanlarında, kulak misafiri oluyorlardı. Bu herifleri oldubitti sevmediğinden, azarladı:

"Ne var? Ne dikiliyorsunuz?"

Bozuldular:

"Hiç. Çay may içecek misin diye soracaktık..."

Kaptan baştan savdı:

"Sorulur mu bu da? Demleyun çay, da!"

Kaptan'ın köşesine gidip yatağa karşılıklı oturdular.

Bobi, "Fatma'ya senden bahsettim..." dedi.

Kaptan'ın gözleri büyüdü, parladı:

"Bendeen? Ne dedü?"

Nişangâhsız atmaya başladı:

"Vukuatını anlattım, hayran oldu!"

"Kaptanliğumi de soyledun mi?"

"Söylemez olur muyum Kaptan?"

"Boğaz vapurlarında kaptan olmadiğumi, Marsilya, Alamaniya, Rusiya'ya sefer ettiğumi de soyledun mi?"

"Her şeyi söyledim. Dedim ki, bu adam öteki mahkûmlara benzemez. Çamaşırını iyi yıka, ütüle, mangırı fazla verir dedim..."

"Ne dedu?"

"Öyle yiğit adamın çamaşırını yıkamak benim için şeref dedi!"

Kaptan, ağır Hitit heykeli olmaktan çıkmıştı. Yerinden kalktı, tekrar otururken koğuşa haykırdı:

"Demlensun çaylar, sebilullah sebil!"

Kaya Ali, yanındaki Tavukçu'ya fısıldadı:

"Bunların arasında var bir dümen amma, ne?"

Tavukçu demliğe kuru çay atarken başını salladı:

"Var. Kim bilir?"

"Öyle içerliyorum ki şu Bobi'ye!"

"Ya ben?"

İzmirli'yle Beton geldiler.

"Kaya Ali be," dedi İzmirli. "Bu Bobi'nin dümeni ne Allahını seversen?"

"Biz de onu konuşuyorduk."

"Kaptan'ı bayağı avucunun içine aldı!"

"Aldı ki aldı..."

"Zararı sonunda bize dokunmasın da..."

Kaptan'ın sesi:

"Ne toplandınız orda, dağılın!"

Bobi:

"Boş ver! Biz kendi dalgamıza bakalım. Şimdiye kadar Sölezli'nin, Süleyman Bey'in, ötekilerin çamaşırını ben götürdüm bu karıya. Hepsini de anlattıydım ama, hiçbirini senin gibi inceden inceye sormadıydı. Hani desem ki, Kaptan sana abayı yakmış, senden mektup istiyor desem..."

"Yazar mi?"

"Yazar gibi geliyor bana..."

"Bir yazsa, hani bir yazsa..."

"Ne verirsin bana?"

"Al iki gözümü, yüreğimi al!"

"Peki. Bir gün o da olur. Olur ama, gözünle yüreğin sende kalsın. Mangırla ödeşiriz. Oldu mu?"

Siyah şayak pantolonunun cebinden bir tomar para çıkarıp önüne koydu:

"Al istediğuni!"

Bobi kibar davranarak iki onluk aldı:

"Biri benim, birini de Fatma'ya veririm..."

"Fatma" sözü Kaptan'ı sarstı:

"Olmaz. Bir ellilik ver... Al!"

Bobi memnun, paraları cebine sokarken, "Yaşa," dedi, "usul erkân bilen adam başkadır..."

Çayını içip kalktı.

Bobi gece koğuşta, herkes uyuduktan sonra, beyaz bir kağıda Fatma'nın ağzından şunları yazdı:

Sevgili bir huzura,

Gece düşümde, gündüz hayalimdesin. Ben seni çok seviyorum. Namını işittikten sonra aşkından duramıyorum. Canım feda olsun babayiğit insana. Sen de beni seversen iltifatından mahrum etmezsin. Çamaşırlarını senin yerine öpüyor, kokluyorum. Allah bizi inşallah bir gün birbirimize kavuşturur, amin.

Pusulanın dört yanını sigarayla göz göz yakıp pantolonunun cebine soktu. Yarın kolonyalayacak, Fatma'dan alacağı yıkanmış, temiz çamaşırlarla götürüp Kaptan'a verecekti.

Yattı. Düşünde genelevi gördü. Hafta sonunda müdürden hastane dümeniyle aldığı kapı kâğıdını kullanarak çıkıyor, geneleve gidiyor, bir zamanlar gene böyle hastane dümeniyle çıkıp tanıdığı hemşerisi Kocamustapaşalı Necla'yla buluşuyordu...

Sabahleyin gerinerek uyandı.

"Ooooof!" diye bağırdı.

Dalgası bozulan esrarkeş Küçük Ali, "Çüüüş!" dedi.

Bobi güldü:

"İnsan rüyada karıyla daha tatlı yatıyor..."

Anlaşılmıştı. Eski muhtar Ramazan, boş çaydanlığı kaptı:

"Kalk lan," dedi, "kalk git hamama!"

Bobi yataktan fırladı, pantolonunu bacağına geçirdi:

"Şimdi..."

Koğuştan çıktı. Gusül musül âdeti değildi. Biriktirir biriktirir, ayda, iki ayda bir yıkandığı zaman toptan ödeşirdi.

Kalın sesli biri uzaktan uzağa "Mapushane Çeşmesi"ni söylüyordu.

10

72. Koğuş kim bilir kaçıncı uykusunda, horluyordu.

Kaptan, koğuşun cezaevi avlusuna bakan penceresine her zamanki gibi tüneyerek kalın bilekli kollarını pencere demirlerine geçirmiş, Güzel Fatma'yı düşünüyordu: Demek Fatma, Bobi'den çamaşırların sahibini sormuş. Boğaz vapurlarında değil, Pire, Napoli, Marsilya, Hamburg, Rusya'ya uğrayan kocaman şileplerde kaptanlık ettiğini öğrenmişti? Demek biliyordu artık ne adam olduğunu? O daha anasının memesindeyken, kahpece öldürülen babasının kanını yerde komamak için buraya düştüğünü bilmeliydi. Hem bilmeli hem de öteki hükümlü kadınlara, "Benim dostum Kaptan!" demeliydi. "Kaptan ama, Boğaz'da çalışan küçük vapurlarda değil, şileplerde. Buraya düşmeden önce dünyanın bütün limanlarına yük taşır, yolcu taşır, liman meyhanelerinde kadeh

kırar, iskemle devirirdi. Benim Kaptanım benden başkasını sevmedi bana gelinceye kadar. İstese onu sevmeyecek kadın yoktu. İstemedi. Beni bekledi. Allah benim sevgimi ben daha doğmadan düşürmüştü yüreğine..."

Boyuna sigara tazeleyerek yıllar yılı ulaşmak istediklerine ulaşmışçasına düşünüyor, tertemiz şubat göğündeki pırıl pırıl ay, avlunun bir kenarındaki kırmızı kiremitli yapı, daha ötelerde dalgalı bir deniz karmakarışıklığını hatırlatan kalabalık ağaçlar, iki gümüş çizgi gibi parlayan tren rayları, çatılar, duvarlar, şu bu yüreğinden neşeli bir türkü gibi geçiyordu. Fatma, Güzel Fatma sonunda kendisine meyletmişti ha? Demek Sölezli'lere, Süleyman Bey'lere, Boşnak Ali'lere, Necip Ağa'lara boş veren Fatma ona boş vermemiş, belki de verememişti. Veremezdi. Çünkü ötekilerden hiçbiri onun gibi babasının kanını yerde komamaktan düşmemişti. Kimi para çalmak, kimi kadın için adam öldürmek, kimi toprak yüzünden elini kana bulamaktan düşmüştü.

Yalnız, Bobi, bütün bunları kadına inceden inceye anlatmış mıydı? Anlatmadıysa, Fatma da gereği gibi arkadaşlarına anlatamaz, sevdiği adamla onlara gereği kadar kurum satamazdı.

Ertesi gün öğleye doğru temiz çamaşırlarla gelen Bobi'ye ilkin bunu sordu. Kurnaz Bobi:

"Ayıp ettin! Karıya seni senden iyi anlattım. Öyle bir anlattım ki, dayanamadı, bir mektup yazayım öyleyse, dedi..."

Kaptan heyecanla ellerine sarıldı Bobi'nin:

"Yazdu mi?"

Bobi ellerini çekti:

"Yoook, acele minganis! Peşin söyle çayı, sonra."

"Çay mı, çay mı? Olsun feda dünyanun bütün çayları. Heey Kaya Ali. Demle çay, getir bize. Sebilullah sebil için hepinuz da!"

Bobi'yi yatağına çekti, karşılıklı oturdular. Boğaziçi paketi ortaya atıldı.

"Demek böyle? Demek dedi yazayum mektup?"

Bobi'nin hiç acelesi yoktu:

"Önce sökül bakalım müjdemi!"

"Müjdeee? İstediğun olsun müjde. Al!"

Demetle parayı attı önüne.

Bobi:

"Helalinden kendi elinle ver!"

İki onluk ayırıp uzattı.

"Az," dedi Bobi.

İki daha uzattı.

"Bu da az ama, neyse bu seferlik..."

Akşam yazıp dört yerinden sigarayla yaktığı mektubu verdi.

Kaptan'ın Hitit heykeli sevinçle, şaşkınlıkla sarsıldı. Mektup burcu burcu kokuyordu, lavanta kokuyordu, kolonya kokuyordu. Bu kokular Kaptan'ı bir anda sarhoş etmiş, gerilere, yılların gerilerindeki kim bilir hangi genelevin tıpkı böyle kokan yatak odasına alıp götürmüştü.

Pusulayı tekrar tekrar öptü, kokladı. Çoğu ikindiüzerleri kırmızı kiremitli yapının önüne hava almak için çıkarılan hükümlü kadınlar arasında çokluk görmeye alıştığı Güzel Fatma'nın ince hayali kafasında yeniden belirdi. Demek bu pusulayı o yollamıştı? Onun bembeyaz, yumuk yumuk eli yazmıştı demek? Bu eli, nasırlı, kocaman avucu içinde sıkmışçasına, titredi.

"Oku şunu, oku da cevap yaz!"

"Cevap mı? İsteyur mu?"

"İstiyor ya..."

Mektubu tekrar tekrar okudu. Şaşırmış, şaşalamıştı.

"Demek anlattun ona kaptanliğumi?"

"Anlattım."

"Boğaz vapurlarında kaptan olmaduğumi da anlattun mi?

"Anlattım yahu hepsini anlattım be!"

"Buraya ne için duştuğumi?"

"Öööööf Kaptan, patlatırsın insanı! Anlattım dedim ya. Yaz sen cevabı..."

Kaya Ali'ye para verildi, bakkaldan süslü zarfla kâğıt ısmarlandı. Üst üste çaylar, sigaralar içildikten sonra Kaptan bir kenara çekilip Kaya Ali'nin getirdiği süslü kâğıda ıkına sıkına, zorla birkaç satır yazdı, Fatma gibi kolonyaladıktan sonra zarfladı, Bobi'ye teslim etti.

Bobi kalktı:

"Ver kirli çamaşırlarını."

Kaya Ali toparlayarak verdi. Suratı iki karıştı. Berbat gibi şunu da başından defetseydi bir!

Bobi kirli çamaşırlarla koğuştan hep o besili, tıkız kedi çevikliğiyle çıkınca, Kaptan merakla pencereye tırmandı, her zamanki gibi kalın bilekli kollarını demirlere geçirerek tünedi, çamaşırların verilmesini bekledi. Kırmızı kiremitli yapının kapısı Kaptan'ın oturduğu pencereden rahatça görülüyordu. Az sonra Bobi'nin çamaşırlarla kapıya geldiğini, kapıyı çaldığını, açılan kapıda ilkin kadın gardiyanı, sonra da Fatma'yı gördü. Gülerek bir şeyler konuşuyorlardı ama, o kadar uzaktaki konuşmaları duymak mümkün değildi.

Güzel Fatma çamaşırları aldı:

"Kimin?"

Bobi:

"Sana ne? Kimin olursa olsun. Sen yıkamana bak!"

"Parçası on kuruştan idare etmiyor. Bundan böyle on ikişer buçuktan versinler..."

"Emredersin hanımefendi... Başka bir emriniz var mı?"

Kuru Nedime sabunlu elleriyle geldi:

"Var hemşerim var..."

"Ne?"

Kadın gardiyana baktı:

"Şunu bir dakika içeri bıraksana!"

Kadın gardiyanın yüzü asıldı:

"A... amma yapıyorsun ha!.. Hadi ulan, bas git şuradan!"

Bobi'yle çıkıp kapıyı kocaman anahtarıyla kilitledi. Nedime'yle ötekiler içeride kalmışlardı. Kapının tahta çatlaklarına gözlerini uydurup dışarıya baktılar. Nedime:

"Şu karıya öyle içerliyorum ki, ulan inek karı, görünürlerde kimseler yok. Bırak beş dakika... Ne çıkar sanki?"

Güzel Fatma'yla kapıdan çekildiler.

"Kimin çamaşırları o?"

Fatma:

"Bilmem?"

"Sölezli'nin mi?"

"Vallaha bilmiyorum. Getirip götürüyor ama..."

"Namussuz!"

Ayşe, Hatice ve ötekiler de yanlarına gelmişlerdi. Çamaşırlar elden ele merakla dolaşıyor, şurasına burasına bakılarak, sahibi üzerine fikirler yürütülüyor, en ayıp, belki de en kışkırtıcı şeyler ileri süren Nedime Abla'nın sözlerine kahkahalarla gülünüyordu.

11

Bobi temiz çamaşırlarla geldikçe, Kaptan'ın Hitit heykelinde neşeli bir kasırga başlıyordu:

"Gel bakalum, hoş geldun, sefa geldun... Kaya Ali! Demle çayı!"

Kaya Ali'yle ötekiler çayı demliğe, cezveyi ateşe süredursunlar, başlıyorlardı fısıltıyla hararetli hararetli konuşmaya:

"Seninki diyor ki..."

"Ne diyor?"

"Cezamın dolmasına az kaldı. Çıkınca nasıl derse öyle olsun!"

"Gidecek mi köye?"

"Gidecek ama hemen gelecek..."

"Tutarız bu yakınlarda bir ev, verirum kirasuni..."

"O zaman olur..."

"Soyle git boyle. İsterse alsun yanina anasuni..."

"Söylerim."

"Yaptiriruz nikâh, olur resmi karim..."

"Cezası doluncaya kadar beklerim diyor!"

Kesenin ağzını da adamakıllı açmıştı. Temiz çamaşırlar geldikçe Bobi'ye bahşiş üstüne bahşiş veriyor, Güzel Fatma'ya çoraplar, elbiselik kumaşlar, kolonya, lavanta, eşarplar yolluyor, hediyelerin yerine gidip gitmediğini düşünmüyor, Güzel Fatma'nın çıkacağı, nikâhlarının kıyılacağı günü iple çekiyordu.

Gündüzleri elleri arkasında, kendi kendine tenhalarda volta vurarak Fatma'yı düşündükten başka, geceleri âdembabalar uyuduktan sonra tünediği pencereden gözlerini kırmızı kiremitli yapıya dikerek Fatma'yı, hep Fatma'yı düşünüyordu.

Fatma'nın cezaevi yakınlarındaki mahallelerden birinde bir ev kiralayarak yapayalnız oturması olmazdı. Varsa annesini de getirmeliydi. Yoksa, Kaptan'ın Rize köylerinden birindeki kırış kırış annesi ne güne duruyordu? Gelir, güzel geliniyle birlikte oturur, onu yabancı gözlerden, yabancı saldırılarından korurdu. Allah vardı, günün birinde elbet bir sebep yaratır, ya af, ya da modern cezaevlerinden birine yollanır, sonunda Fatmasına kavuşurdu.

En çok, af ya da bir başka yolla çıkışını düşünmek hoşuna gidiyordu. Hiç ummadıkları anda af olmuş. Açılmış kapılar, millet sevdiklerine kavuşmuş. O da çıkıyor. Kapıda gözyaşlarıyla bekleyen Fatmasının tombul, beyaz elini eline alıyor, "Sus," diyor, "ağlama. Bak, çıktum. Bundan böyle birbirimiziniz. Haydi peşun gidelum anama!"

Atlıyorlar bir taksiye, tutuyorlar İstanbul'un yolunu. Minareleri, kurşun kubbeleri, Galata'sı, Karaköy'ü, Adaları'yla İstanbul! Böyle büyük bir şehir görmediği için Fatma şaşı-

yor. Az daha sokuluyor yanına. Gözleri şaşkınlıkla, korkuyla alabildiğine açılmış. "Korkma!" diyor, "Yanında ben varım!"

Geceyi İstanbul'da, Sirkeci ya da Tepebaşı'ndaki bir otelde geçirip ertesi gün sabah sabah atlıyorlar kocaman bir vapura. Vapur Boğaz'ı geçip Karadeniz'in oynak sularında çalkalanmaya başlayınca Fatma'yı gene bir korkudur alıyor. Binmemiştir şimdiye kadar vapura. Batacaklarını sanıyor, midesi bulanıyor. Acıyor Fatma'ya. En iyisi vapur değil de taksidir. Yüz lira olsun isterse. Atlarlar. Taksi tozu dumana katarak tutar anasının köyünü. İhtiyar kadın hiç beklemiyordur. Yüzündeki kırışıklar daha artmış, gözleri daha yitirmiştir nurunu. İkisi iki yandan ellerine sarılıyorlar ihtiyarın. "Ana," diyor, "anacuğum. Bak sana getirdum gelinuni!"

Ağlıyor fukara ihtiyar. Basıyor bağrına geliniyle oğlunu, onları bu mutlu günlere ulaştıran Rabbine şükrediyor.

Ama köyde çok kalmamalılar. Deniz adamıdır o. Ekmeğini, karısının çorabını, renk renk, biçim biçim giysilerini, İstanbul'un bitmez tükenmez eğlenti yerlerinde Fatmasıyla yaşamasının parasını denizden çıkarmak zorundadır. Cibali, Fener ya da Balat'taki hemşerilerinin yanında iki odalı bir ev uyduruyor, sokuyorlar başlarını.

Hemen hemen bütün geceler bu türlü tasarılarla sabahı ediyordu. Sabah olup da koğuş kapıları açılınca hayalleri parçalanıp dağılıyor, 72. Koğuş'un sert gerçeğine tosluyordu. Yirmi kocaman yılı vardı daha yatılacak. Af nerdeydi? Modern cezaevi nerde? Kim bilir, belki de buradan hiçbir zaman çıkamayacak, Fatmasına kavuşamayacaktı.

Karamsarlığın acısıyla moraran yüzü asılı, ağlayacak hâle gelir, çıkardı koğuştan. Böyle zamanlarda hiçbir şey sorulamazdı. Sorulursa ya duymaz, ya da dinamit gibi patlardı. Eğer Bobi gelip de "Seninki diyor ki... diye başlarsa, o za-

man işin rengi değişir, asık yüzünün morluğu uçup gidiverirdi.

Bobi de huyunu öğrendiği için, sabahları eli boş gelmezdi. Fatma'dan mutlaka bir mektup getirmiştir. Balışişini alır, mektubu verir, çayını, kahvesini, bol bol sigarasını içer, ille Kaya Ali'nin ters ters bakışını geride bırakıp basar giderdi.

Mektupları kanıksadığı bir gün Güzel Fatma'dan bir hediye geldi. Üzerinde "Unutma beni" yazısı bulunan, vernikle ceviz çalımı verilmiş, adi tahtadan bir sigara tabakasıydı. Kaptan çıldıracaktı az daha. Elinde tabaka, koğuşları dolaştı, tabakasını önüne gelene gösterdi. Güldü, naralar attı, hiç alışılmadık biçimde önüne gelenle şakalaştı. Öyle ki, çıldırdığı sanıldı.

Kaptan'ın çılgınlığı günlerce cezaevini çalkaladıktan sonra, Güzel Fatma'ya kadar ulaştı. Fatma, erkek hükümlüler arasında isminin dolaştığını bilir, kızmazdı ama, kimdi bu Kaptan? Onunla hiçbir ilgisi olmamıştı ki adı çıksın!

Bobi'ye sinirli sinirli sordu:

"Kim bu adam?"

Bobi, "Kaptan!" dedi.

"Ne Kaptan'ı?"

"Hiç. Taka Kaptan'ı..."

"Taka Kaptan'ı olur mu?"

"Manyağın biri. Kendini şileplerle dünyayı dolaşmış sanıyor."

"Yakışıklı mı?"

"Yok canım."

"Benim adımı ağzına niye alıyor?"

"Senin adını kim ağzına almıyor ki zilli?"

"Paralı mı?"

"Paralı..."

Fatma göz kırptı:

"Beni tanıştırsana şunnan!"

"Çirkin be. Heykel gibi..."

"Olsun, tanıştır..."

Bobi'nin kafasında gene şimşek çaktı. Fatma asıldı:

"Ha? Tanıştırır mısın?"

"Yolunu buldurursan çalışırım..."

"Buldururum."

"Buldur hadi."

"Göster, kolay."

"Peşin benim işlerim. Buldur, sonrasını bana bırak!"

Fatma çamaşır parasından kazandığı iki buçukluklardan kırış kırış birini koynundan çıkarıp uzattı.

"Al bakalım."

"Avans bu, değil mi?"

"Öf çocuk, çıldırtırsın insanı!"

Bobi sıcağı sıcağına 72. Koğuş'a koştu, Kaptan'ı buldu:

"Seni Fatma'yla görüştürürsem, bana ne verirsin?"

Kaptan eline ayağına kapandı Bobi'nin:

"Aman!"

"Amanı zamanı yok. Bütün bir ellilik iyi edersen olur bu iş. Malum ya, gardiyanlara filan da koklatmak lazım..."

Ellilik de söz müydü? Çıkarıp verdi.

Bu işin pek öyle gardiyanlarla filan olacak zor yanı yoktu. Doktorun vizite günü, Kaptan'la Fatma'yı revire çıkarmak, revir koridorunda karşılaştırmak yeterdi.

Hiç kimseye tek kuruş vermeden, hiç kimseye duyurmadan Güzel Fatma'yla Kaptan'ı karşılaştırdı. Revir koridorunun alacakaranlığında Kaptan olanca ağırlığıyla tam bir Hitit heykeliydi. Önüne bakıyordu. Dili kurumuş, her yanı titriyordu.

Bobi, "Hâl hatır sorsana be, ne dikilip duruyorsun?" deyince, Kaptan büsbütün sıkıldı.

Fatma işin alayındaydı. Elini uzattı:

"Nasılsın Kaptan?"

Bembeyaz, pamuk gibi el, Kaptan'ın elini tutmuştu. Kaptan iri iri terleyerek, "İyiyum!" dedi.

Bütün konuşma burada bitti. Fatma çekildi gitti. Gitti ama, Kaptan'ın "Heykel"e benzeyen yüzünü, bu yüzün çirkinliğini anlatmayla bitiremedi.

Kuru Nedime, "Yeter," dedi, "yeter. Anladık, çirkin herif. Çirkinse Allah'ın yarattığı bir yüz. Sen yarın çıkıp gidecek, sevgiline kavuşacaksın. Biz? Biz ya? Değil Kaptan, yetmişlik olsun razıyım kızım. Yeter ki yanı başımda cigara içsin, geceleri erkeksi erkeksi koksun yanımda."

Cezası dolan Fatma günün birinde usullacık çıktı gitti.

12

Fatma'nın çıkıp gidişini koğuş penceresinden, yüreği çarpa çarpa gözetledi. Haftalardan beri Bobi'yle kararlaştırdıkları gibi, Fatma çıkıp gidecek, çok geçmeden dönecek, cezaevi yakınlarındaki mahallelerden birinde bir oda tutacak, annesini, olmazsa Kaptan'ın annesini getirtip birlikte oturacaklardı.

Günler geçti. Bobi her koğuşa geldikçe yakasına yapışıyor, soruyordu:

"Hani? Niye gelmiyor?"

Bobi'nin karşılığı hiç değişmiyordu.

"Acele etme, gelecek!"

Elinde iri taneli sarı tespih, tenhalarda kendi kendine dolaşırken, bu bir türlü dönmeyen sevgiliyi düşünüyordu. Gelecekti, biliyordu geleceğini, biliyordu ama, gelsindi artık. Geceleri gözlerine uyku girmiyor, gündüzleri girmiyordu.

Yemekten, içmekten, kumardan kesilmişti. Yalnız Bobi'yi görünce aşırı heyecanlarla fırlıyor, ellerine sarılıyordu.

"Gelecek değul mi?"

"Gelecek dedik ya!"

Havalandırmalarda cümle kapısına koşuyor, Fatma'nın çıkıp gittiği kapının şurasından burasından dışarıya bakıyor, uzun uzun bakıyordu.

Günler, haftalar, aylar...

"Kime bakıyorsun Kaptan?"

"Fatma'ya!"

"Nerde? Geldi mi?"

"Geldi ya, bak, orada! Beni bekliyor!"

Eğilip bakanlara heyecanla soruyordu:

"Değul mi? Beni bekliyor değul mi?"

Sonra, güya onu orada bekleyen Fatma'yla başlıyordu konuşmaya:

"Fatma, geldun mi?"

"Bekleme, bekleye bekleye yorulursun. Köye git, anamun yanuna. Beni İmralu'ya salacaklar. Cezam dolunca geleceğum!"

***

Günler günleri kovaladı. Paralar suyunu çekti. 72. Koğuş çabucak eski hâlini aldı. Yataklar, yorganlar, yastıklar, ayakkabılar çıkarılıp çıkarılıp satıldı, ampul satıldı, üst başlar satıldı. Mangal, tencere, sahanlar, çaydanlık, kaşıklar sırasıyla satıldı. Kışa doğru camlar da çıkarılıp satıldıktan sonra, koğuşta dişe dokunur bir şey kalmadı. Yalnız Kaptan'ın yatağı, yorganı, yastığı, sırtındaki elbise, ayakkabıları...

Kış ortasında çerçeveler kırılıp parçalanarak koğuşun ortasında yakıldı, ısınıldı. Turuncu alevlerin sıcak ışığında arka-

daşlarının gözlerindeki hain pırıltıyı gören Tavukçu, "Anlıyorum," dedi.

Beton da işin farkındaydı:

"Yapmayın, Allahaşkına yapmayın. Bize bu kadar iyiliği var!" dediyse de Kaya Ali, "Boş ver!" cevabını verdi. "Biz de ona karısı gibi hizmet ettik!"

Tavukçu mırıldandı:

"Karısı gibi ki karısı gibi..."

İzmirli:

"Çeksin cezasını. Kim ona karasevdaya tutul dedi?"

"Hiç canım..."

"

"?.."

Ertesi sabah, Kaptan gene cezaevi kapısına gidince, Kaya Ali eski ağasının yataklarını omuzlayıp fırladı koğuştan. Peşinde ötekiler, kısım koridorlarında başladılar:

"Haniya iyi bir yatak yorgan isteyeeen!"

"Yastık isteyeeen!"

"Battaniye isteyeeen!!!"

Akşam koğuşa dönen Kaptan ne yatağının farkına vardı, ne de yorganla ötekilerin. Var mıydı böyle şeyler? Ne sordu, ne aradı. Pencereye her zamanki gibi tünedi, kalın bilekli kollarını demirlerin arasından geçirerek, Fatma'nın gittiği yollara dikti gözlerini.

Bir sabah Kaya Ali, Tavukçu'ya göz kırptı:

"Ceketini, var mısın?"

Tavukçu, "Varım," dedi.

İzmirli:

"Pantolonunu da, kunduralarını da..."

Beton Ahmet gene araya girdi:

"Ulan üstüne başına ilişmeyin bari be insafsızlar!"

Hepsi her yandan terslediler:

"Sen karışma lan!"

"Zibidi, sen de..."

"Babanın oğlu mu?"

"Mektepli işte, mektepliliğini gösterecek!"

Kaya Ali usullacık sokuldu Kaptan'a. Omuzundan tutup sarstı. Kaptan başını çevirdi, dumanlı gözleriyle baktı, neden sonra Kaya Ali'yi tanıyarak gülümsedi.

Kaya Ali:

"İn aşağı!"

Kaptan umutla indi.

"Çıkar şu ceketi!"

Kaptan'ın Hitit yüzü az daha güldü.

"Çıkar şunu be, Fatma gelmiş, çok üşüyorum, Kaptan ceketini göndersin, diyor. Çıkar!"

Sevinçle sarsıldı. Sonra geç kalmış gibi çıkarırken telaşlı telaşlı konuştu:

"Fatma mı? Fatma mı dedun? Fatma mı gelmış? Gelmış demek? Demek üşüyormuş? Eh, çıkarayum. Nerde? Fatma nerde?"

"Dışarda."

"Al ceketumi!"

"Pantolonu da..."

"Pantolunu mi?"

"Pantolunu da. Versin yıkayım dedi!"

"Al, yıkasun..."

"Kunduraları da vereceksin..."

"Vereyum al. Beni gönderecekler İmralu'ya, verirler orada baa yenulerini. Sen söyle ona, peklemesun beni purda, gitsun köye..."

"Peki peki..."

Yalınayaklarıyla, don gömlek, çıktı oturdu pencereye. Fatma'nın geçip gideceği yollara dikti gözlerini. Fatma'nın geçip gittiği yollarsa karlar altındaydı.

13

O yıl kış her yıldan çok oldu. Başta Beton, Fitil, Tavukçu, İzmirli, tam on âdembaba soğuktan donarak öldü.

Bahara doğru Berbat da ensesini kaşıyarak 72. Koğuş'a döndü. Hiç kimse dikkat bile etmedi. Kaptan zaten nereye baksa Fatma'dan başkasını görmüyordu. Berbat'ınsa hiç kimseden özür dilemeye niyeti yoktu. Bir kenara çekildi, tembel tembel esnedi.

Bir dahaki karakışta bir sabah gardiyanlar Berbat'la Kaya Ali'yi donmuş buldular. Kaptan da pencere demirlerine yapışmıştı. Kuvvetli ellerini demirlerden sökmek zor oldu. Yarı yarıya donmuştu ama kalbi hâlâ atıyordu.

Sedye getirip revire kaldırdılar.

Ölmedi. İri gövdesi hastalığı yenmişti. Kendine gelir gelmez, "Fatma!" dedi. "Söyleyin Fatma'ya beklemesun. Beni İmralu'ya salacaklar, cezam dolunca..."

Hastabakıcılar, "Söyledik," dediler, "köye gitti, anânın yanına. Seni orada bekleyecek!"

Yataktan fırlarcasına doğruldu:

"Gittu mi?"

"Gitti..."

"Yalan soyliyersinuz. Pirakup gitmez beni Fatma!"

Taburcu olur olmaz cezaevinin büyük demir kapısına koştu, deliğe gözünü uydurup baktı. Sonra sevinçle döndü:

"Demedum mi? Beni pirakup gitmez demedum mi? Orada işte. Kar yağmış çarşafuna. Çırp karlari Fatma, çırp çarşafundaki karlari!"

Tekrar bahar geldi, arkasından yaz. Kimsesizlerin sahibi güneş tam zamanında yetişti. Kirazdan sonra kavun, karpuz, üzüm... Daha sonra havada oynak, beyaz bulutlar, arkasından yağmurlar, daha arkadan da lapa lapa kar...

Bu seferki kış bundan öncekilere benzemeyecekti.

İhtiyarlar, "Allahualem, kış bu yıl zorlu gelecek!" dediler.

Gerçekten de zorlu geldi. Kar aralıkta başladı, şehirlere kurtlar indi. Yollar, beller tıkandı. Korkunç fırtınalar yollarını yitirenleri donduru donduruverdi. Kaptan'ın ağır Hitit heykeli bile bu kışa dayanamadı. Sabahleyin 72. Koğuş'un kapısını açan gardiyanlar işi anlayarak koştular: Kalın parmaklarıyla Kaptan pencere demirlerini öyle kavramıştı ki, et, kemik, demir birbirine perçin olmuştu sanki. Kalbini dinlediler, atmıyordu artık. Nabız atmıyordu. Koca beden kaskatı kesilmişti. Pencereden çekip almak istediler, olmadı. Bir ton, iki ton, beş ton ağırlığındaydı sanki.

Tekrar zorladılar.

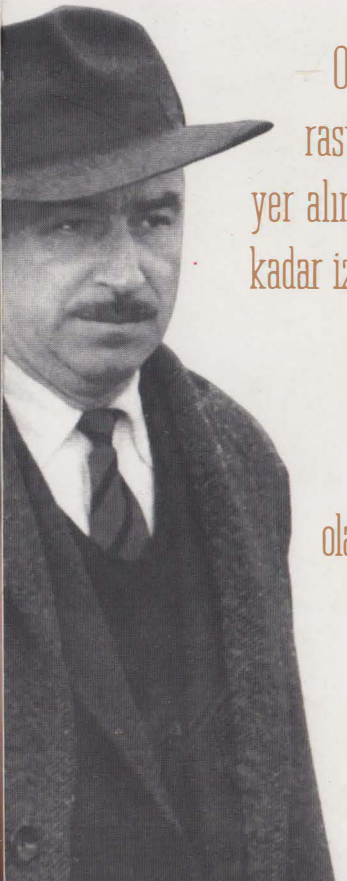
Gardiyanlardan biri, "Keskiyle çekiç lazım!" dedi.

Dışarıda kuvvetli güneş bembeyaz karları gıcır gıcır parlatıyordu.

Bir ara ufacık bir serçe kuşu bir an Kaptan'ın penceresine kondu, içeriye doğru bir şeyler bıcırdadı bıcırdadı... Sonra şaşkın, ürkek, aşağıya baktı. Aşağıda, ta aşağıda, dipte, karlar üzerinde gördüğü bir taneye doğru kendini bıraktı.

İstanbul 1953

Türk edebiyatının en önemli kalemlerinden biri olan Orhan Kemal'in başyapıtlarından biri olan **72. Koğuş**, insan haysiyetinin düşebileceği en dipsiz kuyunun hikâyesidir. Tüm yapıtlarında her şeye rağmen insana olan inancını ve sevgisini korumuş olan Orhan Kemal, bu derin çukura yuvarlanmış olan insanların, en yakınını bile üç kuruşa vurabilecek kadar alçalmış olanların dünyasını bir koğuşun karanlığında anlatırken bile direnişin sesini duyuruyor okurlarına. Alçalışın bile yok edemeyeceği insanlık onurunu dile getiriyor.



Orhan Kemal'in kitapları bir okurun hayatta rastlayabileceği o çok nadir hazineler arasında yer alır. Çok az yazar okurunun dünyasında onun kadar iz bırakır, okurunu onun kadar biçimlendirir. Orhan Kemal umudu ve aydınlığı yeniden kazanmamız için yol gösterir bize. Edebiyatımızın en değerli ustalarından biri olan Orhan Kemal'in kitaplarını yayımlamaktan onur duyuyoruz.

§ EVEREST

ISBN 978-975-289-396-2

9 789752 893962

www.everestyayinlari.com